

محبت

کتابنامه

خلل پذیر بود هر بسا که می بینی
مگر بنامی محبت که حالی از خلل است

د تأسیس کال جنوری ۱۹۹۸

فرا رسیدن سال ۱۴۰۰ سده نو و نوروز باستان مبارک و شاد باد

آغاز ۲۴مین سال نشراتی محبت بر همگان شاد باد

یادآوری: محبت نسبت وضعیت ایجادشده ناشی از شیوع کرونا تنها از طریق آنلاین قابل دسترس است.

تحفة محبت

در برکهای این شماره:

دژمواد دژخان نسل سره خبری
صحت یابی از دورگراسی

نخب های ادبی
کلید او دوسه

تعماد به نفس و...

مردی که می خواست زبان حیوانات را بداند

دردی درم که پاره که
شکرچه های کابل

دستری با چوری های تفریحی

مسایل و راه های فرار
زندگی و...

تکم

جشن نوروز باستان

نوروز نخستین روز سال خورشیدی برابر با اول ماه حمل، جشن آغاز سال نو و یکی از کهن‌ترین جشن‌های به جا مانده از دوران باستان است. خاستگاه نوروز در منطقه‌ی که امروز به نام افغانستان و ایران و نواحی اطراف آن است و مردم مناطق گوناگون، نوروز را جشن می‌گیرند. این جشن، پیوسته و بدون انقطاع در دوران مختلف این سرزمین‌ها، قبل و بعد از اسلام کم و بیش برگزار شده است. نوروز، آغازگر فصل بهار که به آن برابری بهاری نیز می‌گویند.

نوروز در افغانستان و ایران آغاز سال نو محسوب می‌شود و در برخی دیگر از کشورها چون تاجیکستان، روسیه، ازبکستان، قرقیزستان، قزاقستان، ترکمنستان، سوریه، عراق، گرجستان، آذربایجان، آلبانیا، چین، ترکیه، هند و پاکستان تعطیل رسمی است و مردم آن جشن را برپا می‌کنند.

نوروز به عنوان یک جشن قدیمی و کهن از اقوام متعددی در منطقه به ارث رسیده است و با رنگ و انگ ویژه‌ی که به خود گرفته از آن به عنوان نماد پیوند دهنده افراد و اقوام مردم و ملت‌ها یاد می‌شود. نوروز، با عنوان رسمی "روز بین‌المللی نوروز"، توسط یونسکو به عنوان میراث فرهنگی و معنوی بشر به ثبت جهانی رسیده است. این روز همچنین یکی از روزهای مقدس و اعیاد مذهبی زرتشتیان و بهائیان نیز به‌شمار می‌رود.

چند روز پیش از رسیدن نوروز، سرتاسر خانه پاک و گردزایی می‌شود. برای بچه‌ها لباس و کفش نو تهیه می‌کنند. همه افراد خانواده به یکدیگر هدیه می‌دهند و جشن نوروز را شادباش می‌گویند.

برای نوروز "سفره هفت سین" می‌گذارند. چیزهایی که روی این سفره می‌چینند با "سین" (S) آغاز می‌شود مانند سبزه، سیب، سنبل، سرکه... و به همین شیوه آینه و شمعدان و کتاب مقدس.

در زمان رسیدن زمین به محل برابری روز و شب همه خانواده دور سفره هفت سین جمع می‌شوند و ربوبی می‌کنند و آن را "سال تحویل" می‌گویند. این مراسم را بیش از صد میلیون، که بیشتر آنها مسلمان می‌باشند جشن می‌گیرند.

می‌گویند که زردشت و یا شاه جمشید آن را برپا کرده است.

منبع: دانشنامه ویکیپدیا و گلچینی از اوستا

دهيواد د ځوان نسل سره خبرې

دافغانستان جگړه په حقيقت کې يوه نياېتې جگړه ده چې دسيمي او نړۍ دلويسراېنندو ځواکونو په واسطه او دافغانستان دبدنيتو اورخنو گاونډيانو په مرسته دهغوی دستراتيژيکو موخو لپاره تر سره کيږي، او ددولت دلوړپوړو زورورو چارواکو لويه برخه، قومي، مذهبي او جهادي زورواک مشران او جنگ سالاران ددغې جگړې په ولجو کې ونډه لري. يواځې او يواځې ددی مېنې خوار او بيوسه ولس ددی جگړې قرباني دی چې دپرهړژلې هوسۍ په څير ددارونکو ليوانو په ولکه کې لاس او پښې وهي او دخلاصون لاره لټوي.

لاندي درې عمده ځانگړتياوو، دغه جگړه د بشري ټولني دمعاصر تاريخ په يوه لويه له مصيبت نه ډکه فرسايشي جگړه تبديله کړيده:

۱ - په جگړه کې دبنکيلوسيمه ايزو او نړيوالو ځواکونو دلمنی پراختيا او ديوه سنگر څخه دسيالانو لخوا دپردی ترشا دجلا جلا ستراتيژيو تعقيبول؛

۲ - دافغانستان دروانی نارامۍ په دوام کې دجگړې دعمده بنکيلوسيالانو گټې اودهغوی لخوا دخپلې لاس وهنی دتوجیه په منظور ددولتي حاکميت کمزوری کول او دافغانستان داوسنيو گډوډو حالاتو نه دخپلوستراتيژيکو موخو دپوره تر لاسه کولو لپاره استفاده کول؛

۳ - دقدرت په گدی کې ورځ په ورځ دمعامله گرو ځواکونو دسياسی، اقتصادي او وسله والی واکمنی زياتيدنه او دملی ځواکونو او دسولی دپلويانو مخه نيول.

دديرو سياسي او اجتماعي پوهانو په اند دمتحده ايالتونو او دهغی داروپايی انډيوالان، دتروريزم سره دمبارزی په پلمه په افغانستان باندی وسلوال يرغل دهغوی دځانگړو ستراتيژيکو موخو دتامين په منظور يعنی دافغانستان په طبيعي شتمنيو او مخدره موادو په قاچاق باندی بشپړه واکمنی او په ډير کم لگښت سره د کسپين دحوزی دتيلو او دگاز د انرژي په منابعو تسلط او په دغه سيمه کې د سياسي- اقتصادي واک دتر لاسه کولو په منظور، صورت موندلای دی.

دغه يرغل هغه وخت پيل شو چې امريکايانو په نړۍ کې ځان ديواځنی زبر ځواک په توگه يکر باله او خپل شتون يی په دغه سيمه کې بی ډغره احساساوه.

خو اوس چی دهغی مودی نه نږدی شل کاله اوږي دسیمی په سیاسی او اقتصادی حالاتو کی دپام وړ بدلونونه څرگند شوي دي چی متحده ایالتونه او دهغی انډیوالان نه شی کولای چی دهغو نه سترگی پټې کړي:

- چین دنړی په لوی اقتصادی ځواک بدل شویدی، چی په سیمه او په ځانگړی توگه په پاکستان او ایران کی دهغه اقتصادی گرویرني، امریکا د سختو چلنجونو سره مخامخ کړی دی؛

- روسیه دپخوانی شوروی اتحاد دوارث په توگه بیا په خپلو کلکو پینو په ټینگه راولاړ شویدی او په سیمه کی دهغی دزبرځواکی رول له سره ژوندی شویدی او دپرمختگ په لور کوتلی گامونه اوچتوی؛

- دهند چټک اقتصادی پرمختگونه، دهغی رول دسیمی په مسایلو کی اړین گرځولی دی.

په دی برسیره دسوریه په نیابتی جگړو کی دروسی، ایران او ترکیه رول امریکا ته دا وروښودله چی نور نو پدی سیمه کی امریکا یکر ځواک ندی چی هرڅه و غواړی ترسره یې کړی. او دغه ټول کړه امریکا ته په سیمه کی دلوی خطر دزنګ په معنی دی.

ددی ترڅنګ په اوس مهال کی دسیمی دځانگړی اقتصادی اهمیت پر بنسټ ، امریکا نه غواړی چی دغه سیمه خپل اقتصادی اوسیاوسی سیالانوته چور خوشی کړی .

بنأ دا وخت رارسیدلی دی او دا احتمال په پوره توگه برابر کړی دی چی امریکا به دیکه تازی نه لاس واخلی او ددی سیمی دشتمنیو نه دگدی استفادی لپاره چی دنړی او سیمی دهیوادونو داجماع له لاری ترسره کیدای شی، غاړه کیردی.

چی پدی ترتیب سره دافغانستان دجگړی دختم او دسولی دراتلو لاره کیدای شی دنړیوالی - سیمه ایزی اجماع او یا هم یواځی سیمه ایزه اجماع واوسی.

لاکن آیا دغه اجماع، ددایمی سولی او دافغانانو دملی گټو ضمانت کولای شی؟

حقیقت دا دی چی دغه ضمانت هغه وخت رامنځته کیدای شی چی پخپله افغانستان دسولی په تامینولو او یا په نړیواله سیمه ایزه اجماع او یا هم یواځی په سیمه ایزه اجماع کی خپل وړ او مناسب رول ولوبوی. او دا کار هغه وخت کیدی شی چی دافغانستان دولت د گاونډو هیوادونو ددولتونو سره دسیالی وړتیا ولری او دا بیا هغه وخت کیدی شی چی دافغانستان دولتی نظام لږ ترلږه دمالی توان له خوا پخپل ځان متکی او د خودارادیت ځنی برخه من اوسی.

دولتی خودکفایی او خودارادیت یو دبل لازمه ده چی په خواشیني سره پیر کلونه کیری ان دشوروی اتحاد له یرغل نه (۱۹۷۹ میلادی) وروسته تر دی دمه افغانان د خودارادیت دروا حق دنعمت نه بی برخی شوي دي.

دېرديو واکمني په افغانستان کې ديوې خوا نه دافغانستان له ولس نه خوداراديت سلب کړ او دبلې خوا نه پدغه حساسه مذهبي او عنعنوي ټولنه کې دخلکو ددیني او مذهبي احساساتو په راپارولو د مذهبي بنسټ پالو ترهگرو ځواکونو او تروريزم دفعاليتونو لپاره ځمکه هواره کړه چې دغو ځواکونو بيا پخپل وار تردی دمه په جگړه کې دبنکيلوسيالانو د فشار او زور دارزانی وسيلې په توگه ديو او بل په مقابل کې استعمالیږي او دجگړې د دوام دلاملونو سره مرسته کوي.

خو ممکنه نه ده چې جگړه دې په افغانستان کې تر اېده دوام وکړي. هره جگړه بالاخره پای لري او هره تپه تياره شپه په روڼ سهار بدلېږي.

لاکن عیني واقعیتونه او دافغانستان دوامداره جگړه دا تلقی رامنځته کوي چې هر مثبت بدلون، دخوداراديت لپاره مبارزه او دسولې تامینیدل په افغانستان کې په سیاسي او مذهبي ایديولوژيکي افکارو ککړو سیاستوالو او په فسادلایت پیتو سیاسي رهبرانو په شتون کې چې دهغوی باورونه او عقیدې دهغوی دهبوکو تر مغزو ورسیدلي او دهغوی هستی او پایښت دهمدغی جگړې سره ډډه لگوي، ناشونی او غیر عملي ښکاري.

نو یوازنی بدیل چې په پوره باور په هغی باندی حساب کیدای شی او یا که په دقیقه توگه ووايو یواځینی ځواک چې ورته د امید سترگی اوږی، هغه دهیواد ځوان نسل دی چې دزورفکرو ډلوټپلو داجتماعی فساد په زدوبندونو کې لا په بشپړه توگه دخپل ندی او لا دهغوی په زړو منحطو فکرونو ککړ شوی ندی او که چیری تر یوی اندازی پوری ککړ شوی هم اوسی بیا هم داصلاح او بیرته جوړیدنی پوره ظرفیت لری پدی شرط چې ذهنونه یی ښه روښانه شی او د هیواد دتاریخ ددرسونو نه پوره زده کړه وکړی او دهغو چلنجونو زیانونو ته چې دهغوی دلاری په سر واقع دي، خپل پوره پام وساتی.

البته دا یوه زمانگیره پروسه ده نه سملاسی ځایناسته. دم درحاله باید دسولې اوسنی پروسه بیله ځنډه او ځنډه تعقیب شی او دا فرصت باید له لاسه ور نکړو •

و من الله توفیق

صحبت‌هایی از دموکراسی

"دموکراسی به مثابه یک اصل قابل پذیرش - و تاکنون مناسب‌ترین روش ارضا کننده انسان‌ها در تمام بخش‌های زندگی، رفته رفته قابلیت انطباقی خود را به تمام حوزه‌های زندگی بشریت، چون حوزه‌های سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و حتی زندگی خصوصی و شخصی انسان‌ها کشانید."

برداشت درست از دموکراسی و سیر تاریخی آن در جوامع بشری نه تنها سطح دانش افراد را در فهم از دموکراسی بالا می‌برد بلکه اشتراک فعال و آگاهانه مردم را در ایجاد حکومت‌های دموکراتیک و جلوگیری از حرکت‌های غیردموکراتیک که زیر عنوان دموکراسی بر مردم تحمیل می‌گردند، زمینه ساز می‌شود. در کشورهایهایی مانند افغانستان، هر اقدامی که منافی منافع گروه و طبقه خاصی نباشد، دموکراتیک شمرده می‌شود.

توماس جفرسون، پدر دموکراسی امریکا، چهار مؤلفه را برای دموکراسی ضروری می‌دانست: آموزش همگانی، مشارکت سیاسی، برابری اقتصادی، و نمایندگی به توسط اشرافیت طبیعی.

شرط توفیق دموکراسی این است که حکومت‌ها و رهبران‌شان به ایجاد نهادها، اتخاذ روش‌ها، و پی‌ریزی سیاست‌هایی دست‌زنند که از حمایت شهروندان برخوردار باشند.

در هیچ زمانی از تاریخ مانند امروز این همه انسان از حقوق رسمی شهروندی در نظام‌های حکومتی دموکراتیک برخوردار نبوده‌اند. با این همه، آینده دموکراسی ناروشن است.

برای شهروندان کشوری که تازه پا در راه دموکراسی گذاشته است، شناخت دقیق و روشن از دموکراسی و درک درست از دموکراسی‌های به تجربه گرفته شده در جهان، به ارائه نمونه‌هایی از انواع و اقسام دموکراسی و صحبت‌هایی در زمینه می‌پردازیم.

یادداشت: در این بحث حفظ پیوستگی مطالب دشوار است. تلاش می‌شود تا در "صحبت‌هایی از دموکراسی" به پرسشها و مسائل روز بیشتر پرداخته شود. شاید در یک شماره یک، دو و یا بیشتر موضوع‌ها یا جستارها، نظر به حجم مجله، در پیوند باهم و یا بدون ارتباط مباحث یک با دیگر به نشر برسند.

"محبت"

شور و رایزنی شما موجب تشویق و غنای بیشتر محبت می‌شود.

تقریباً همه جا حضور دارند، و انگشت شمارند دولت‌هایی که با احزاب سروکار نداشته باشند.

حزب

حزب پژوهان عموماً بر پیوند احزاب با دموکراسی تاکید کرده‌اند. بعضی استدلال می‌کنند که دموکراسی نظامی است که در آن احزاب با یکدیگر به رقابت می‌پردازند. وجه بارز دموکراسی در عصر کنونی وجود فضاهای

حزب سیاسی عبارت است از گروه یا سازمانی که می‌کوشد نامزدهای مورد نظرش را با عنوان و هویتی خاص به قدرت برساند. احزاب از جمله مهم‌ترین سازمان‌های سیاست نوین به شمار می‌آیند. در دنیای کنونی، احزاب

محبت

انتخاباتی رقابت آمیز است که در آنها احزاب سیاسی گزینه هایی را پیش روی رأی دهندگان قرار می دهند. دولت های غیرحزبی غالباً در بین نظام های دودمانی سنتی (نظیر عربستان سعودی) و معدود رژیم های نظامی یافت می شوند و در طی سال های اخیر از شمار آنها کاسته شده است.

و اما در بین شمار بسیار دولت های حزبی، تعداد احزاب یکسان نیست. نظام های تک حزبی بیشتر در جوامع سوسیالیستی اقتدارگرا و در جهان در حال توسعه، بویژه در افریقا، رواج دارند. نظام های دو حزبی تقریباً منحصر به کشورهای هستند که در دوره ای از تاریخ خود مستعمره انگلستان بوده اند. دولت های چند حزبی (با سه حزب عمده یا بیشتر) بزرگ ترین رده دولت های حزبی را تشکیل می دهند.

تکوین و توسعه احزاب

در زبان انگلیسی واژه *party* (به معنی حزب) از *part* به معنای جزء و قسمت برگرفته شده است و به شکاف یا مخالفت در درون تشکیلات سیاسی اشارت دارد. این واژه نخست در اواخر سده های میانه به گفتمان سیاسی راه یافت. از این رو، ماکس وبر، عالم اجتماعی آلمانی (1864-1920) انجمن "گولفها" در فلورانس را حزب سیاسی خواند. با وجود این تلقی از احزاب، همچون جناح ها، به مدت چند سده با بدگمانی همراه بود. چنان که تدوین کنندگان قانون اساسی ایالات متحد آمریکا در اواخر سده هجدهم نیز به احزاب و جناح ها به دیده بدگمانی می نگریستند. با این همه، نخستین احزاب نوین در چند دهه نخست سده نوزدهم در ایالات متحد ظاهر شدند.

احزاب نوین امریکا نظیر دموکرات های پیرو جکسون زمانی سر بر آوردند که دستگاه های قانونگذاری نهادینه شده بودند و، از این مهم تر، بخش های وسیعی از جمعیت بزرگسال کشور به حق رأی دست یافته بودند. به همین نحو، نضج احزاب در انگلستان به "قوانین اصلاحات انتخاباتی" 1832 و 1867 باز می گردد. احزاب جدیدی که سر برآوردند دارای سازمان های فراپارلمانی دایمی و عضویت توده یی بودند.

نخستین احزاب جدید، نظیر احزاب امریکا و احزاب "محافظه کار" و "لیبرال" انگلستان، درون- پارلمانی بودند، بدین معنا که رفته رفته از بطن فعالیت های نمایندگان قوه قانونگذاری شکل گرفتند و تکامل یافتند. با تصویب حق رأی عمومی برای مردان و با پیشرفت "انقلاب صنعتی"، احزاب [برون- پارلمانی] در سال های پایانی سده نوزدهم قدرت گرفتند. خاستگاه احزاب برون- پارلمانی بیرون از قوه مقننه است. این احزاب، بدون استثنا، گروه های حاکم را به مبارزه می طلبند و بر مشارکت نمایندگان خود در پارلمان پافشاری می کنند. عمده ترین احزاب برون- پارلمانی در طی سال های یاد شده احزاب کارگری سوسیالیستی بودند، نظیر "حزب کارگر" در انگلستان، "حزب سوسیال دموکرات" در آلمان، و در طی سال های بعد، احزاب دموکرات مسیحی، بویژه در کشورهای تابع کلیسای کاتولیک.

نخستین سال های سده بیستم شاهد چشمگیر توفیق احزاب سیاسی در مقام سازمان های دموکراتیک تمام عیار بود. احزاب از آن رو به این توفیق دست یافتند که در ایفای وظایف شان بی رقیب بودند و، افزون بر این، خود را نماینده

گروه‌هایی می‌دانستند که در گذشته از حق رأی محروم بودند.

در بین دموکراسی‌های جهان، احزاب سیاسی را می‌توان بر حسب مشخصه‌های عقیدتی و برنامه‌هایشان در خصوص سیاست عمومی در گروه‌های مختلف جای داد. هیچ‌دو حزب سیاسی دقیقاً یکسان نیستند. اما بسیاری از آنها در اوضاع و احوال مشابه شکل گرفتند تا رأی‌دهندگان مشابهی را بسیج کنند- و برای این کار، گاه آشکارا از عناصر پیوند دهنده فراگیر و فراملی بهره‌گرفتند.

عمده‌ترین گروه‌های مورد بحث از چپ به راست، به طور تقریبی، عبارتند از کمونیست‌ها، سوسیال‌دموکرات‌ها، سبزها، لیبرال‌ها، دموکرات‌های مسیحی، طرفداران حقوق کشاورزان، محافظه‌کاران، ملی‌گرایان (ناسیونالیست‌ها)، و جناح راست اقتدارگرا (مثلاً فاشیست‌ها). بیشترین شباهت‌ها و پیوندهای نزدیک بین المللی در طیف گروه‌های چپ به چشم می‌خورد، حال آن‌که ملی‌گرایی، در طیف راست، طبعاً بُرد برون‌مرزی چندانی ندارد. دموکرات‌های مسیحی خود بر سه گروه بخش می‌شوند: گروه‌های عمدتاً کاتولیک (در اتریش، بلژیک، و ایتالیا)، گروه‌های عمدتاً پروتستان (در کشورهای اسکاندیناوی)، و گروه‌های مختلط کاتولیک-پروتستان (در آلمان و هلند). احزاب هر یک از دو حدّ طیف [کمونیست‌ها و فاشیست‌ها] و نیز بعضی از احزاب مشروطه‌ستیز را عموماً احزاب ضد نظام می‌نامند. قدرت گرفتن این قبیل احزاب معمولاً پدیده‌ی شوم برای ثبات دموکراتیک تلقی می‌شود.

حزب پژوهان معمولاً از سه جنبه بین احزاب تمیز قابل می‌شوند. نخست، حزب به عنوان

تشکیلاتی شامل مقامات دولتی (حزب در درون حکومت)؛ دوم، حزب به عنوان سازمانی فراپارلمانی که بیشتر به قصد رقابت در انتخابات سازمان یافته است (تشکیلات حزب)؛ و سوم، حزب به عنوان مجموعه‌ای از رأی‌دهندگان، اعضا و فعالان (حزب در میان رأی‌دهندگان).

حزب در درون حکومت

نخستین احزاب نوین در جوامع دموکراتیک دارو دسته‌ها و کانون‌هایی از نمایندگان مجلس در درون حکومت ملی بودند. "توری‌ها" و "ویگ‌ها"ی سده هجدهم انگلستان مثال بارز مرحله‌ی آغازین رشد احزاب بشمار می‌روند. بسیاری از احزاب کنونی، نظیر دو حزب عمده انگلستان، که از چنین احزاب ابتدایی ریشه گرفتند هنوز به نحوی ویژگی سازمانی خود را حفظ کرده‌اند بدین معنا که شاخه‌ی درون مجلسی حزب، محفل حزبی، بر سایر بخش‌های حزب تسلط دارد.

چرا احزاب درون مجلسی نوین پدید آمدند؟ چنین سازمان‌هایی را می‌توان همچون راه و روش‌هایی راه حل معضلات جمعی دانست که فرد نمایندگان با آنها رو برو می‌شوند. اگر حزبی در کار نباشد، چه بسا نمایندگان مجلس برای انتخاب شدن در دور بعد به اقداماتی غیر لازم دست بزنند و رفتاری در پیش گیرند که برای تمامی نمایندگان نتایج معکوس به بار آورد. ممکن است هر نماینده دست به اقداماتی بزند که برای انتخاب مجدد او معقول به نظر می‌آید، اما این احتمال وجود دارد که مجموع اقدامات نمایندگان در کل غیر معقول از کار درآید. برای مثال، تطمیع رأی‌دهندگان یک حوزه برای توفیق یک نامزد انتخاباتی از دیدگاه فردی مفید و

معقول است، اما از دیدگاه جمعی، یعنی اگر همه نامزدها دست به اقدامی مشابه بزنند، زیانمند و نامعقول است.

احزاب سیاسی قانونگذاران را به وسایلی مجهز ساخته اند تا به کمک آنها اقدامات شان را در جهت منافع متقابل هماهنگ سازند، بر تمکین اعضا نظارت کنند، و به تأدیب و تنبیه کسانی بپردازند که هنجارهای گروه را نادیده می گیرند. از این گذشته، سازمان های حزبی نمایندگان مجلس را از درگیر شدن در پاره ای از مسایل، نظیر گرایش های افراطی در بین رأی دهندگان یا از کسب اطلاعات در باره طیف وسیعی از مسایل و موضوعات مهم، برکنار می دارند. احزاب خواه ناخواه به ایفای چنین وظایفی کشیده شده اند، اما تدوین کنندگان بسیاری از قوانین اساسی در ادوار گذشته یا این مهم را نادیده گرفته اند و یا سرسختانه در برابر آن ایستادگی کرده اند. "مفاسد جناح گرایی" چنان بدیهی انگاشته می شدند که نویسندگان این میثاق ها بندرت موجودیت و واقعیت احزاب را به رسمیت شناختند و حتی در مواردی سرسختانه بر طرد و نفی آنها اصرار ورزیدند.

دموکراسی مبتنی بر نمایندگی از دیرباز مرتبط و بدیل مترادف با حکومت حزبی بوده است. حکومت حزبی متضمن ویژگی های زیر است: نخست، تصمیمات حکومتی توسط مقامات بلندپایه حزب منتخب یا توسط مسئولان زیر نظارت آنها اتخاذ می شود. دوم، خط مشی حکومتی در درون احزاب تعیین می شود. سوم، احزاب منتخب به شیوه ای منسجم به تصویب و اجرای خط مشی حکومت اهتمام می ورزند. چهارم، مقامات دولتی از طریق احزاب سیاسی انتخاب می شوند. و، بالاخره، مقامات دولتی از

طریق حزب های سیاسی مسؤول و پاسخگو هستند. حکومت حزبی مصداق قاعده "همه یا هیچ" نیست. در بین دموکراسی های کنونی هیچ موردی را نمی توان که همه شرایط بالا در آن جمع باشد، چنان که هیچ موردی را نیز نمی توان سراغ گرفت که در همه حال این شرایط را نادیده بگیرد. شرط نخست در تمام دموکراسی های نوین به جا آورده می شود، به این معنا که اعضای کابینه تقریباً در همه موارد عضو حزب و قطعاً نمایندگان احزاب خود هستند. البته حکومت های غیر حزبی نیز گهگاه تشکیل می شوند، مثلاً، در فنلند، اما این معمولاً موقت و کم دوامند. الگوی رایج همان حکومت حزبی است.

همان گونه که در دومین شرط حکومت حزبی خاطر نشان شد، سیاست گذاری حکومتی نیز به میزان قابل ملاحظه به احزاب سیاسی منتقل شده است. این ویژگی حکومت حزبی به افول شان و موقعیت مجالس قانونگذاری و کابینه، در مقام دستگاه های سیاستگذار، انجامیده است. احزاب سیاسی بر پایه برنامه ها و سیاست های کم و بیش حزبی وارد مبارزات انتخاباتی می شوند. این برنامه و سیاست ها معمولاً یا در کنگره های حزبی انتخاب می شوند، مانند احزاب ایالات متحده آمریکا، و یا به شیوه احزاب نسبتاً خواص گرا، مانند احزاب انگلستان، در دستگاه رهبری حزب تنظیم می شوند. اگرچه برنامه های حزبی الزام آور نیستند و احزاب گهگاه از وعده های خود عدول می کنند، مطالعات تجربی نشان می دهد که به طور کلی سعی احزاب بر این است که به وعده های مشخص خود جامه عمل بپوشانند و، از این گذشته، برنامه های حزبی رهنمایی ارزشمند برای سیاست های آتی حزب محسوب می شوند.

مناصب حکومتی در بین اعضای جناح و سیاست شخصیت مدارانه است.

در مطالعات حزب پژوهی، جناح‌ها معمولاً نادیده گرفته شده‌اند و این غفلت تا اندازه‌ی ناشی از این واقعیت است که جناح‌ها غالباً آگاهانه از انظار می‌گریزند. با این حال، در بعضی از کشورها جناح‌ها معروفیت تام و تمام دارند و حتی احزاب متبوع نیز آنها را به رسمیت شناخته‌اند. پژوهشگرانی که نظام‌های سیاسی ایتالیا و جاپان را مطالعه کرده‌اند، بر نقش مهم جناح‌ها در درون احزاب مسلط در روزگار گذشته، نظیر حزب "دموکرات مسیح" ایتالیا و حزب "لیبرال دموکرات" جاپان، تاکید ورزیده‌اند. به نظر می‌رسد که رشد جناح‌گرایی در درون این احزاب ناشی از نظام‌های انتخاباتی خاصی است که امکان حمایت رأی‌دهندگان از نامزدهای معین را فراهم می‌کند. تداوم جناح‌گرایی جاپانی مدیون نظام منحصر به فرد رأی‌انفرادی غیر قابل انتقال است، حال آن که جناح‌های ایتالیایی در پرتو نظام رأی‌ترجیحی درون حزبی به حیات خود ادامه داده‌اند، نظامی که به رأی‌دهندگان امکان می‌دهد که رأی خود را به نفع نامزدهای خاص در فهرست حزب به صندوق‌ها بریزند.

بالاخره، حکومت حزبی متضمن نقشی فعال برای احزاب سیاسی در عضوگیری و مسؤولیت‌پذیری رهبران سیاسی است. در این مورد نیز احزاب امریکا در مقایسه با احزاب همتای شان در بیشتر دموکراسی‌های غربی، بویژه در اروپا، کارایی کمتری دارند. برای مثال، در انگلستان، تمامی اعضای کابینه باید همزمان از مسند پارلمانی، یعنی اکثریت قابل ملاحظه در مجلس عوام برخوردار باشند.

یکی از هدف‌های عمده احزاب سیاسی، بویژه اهدافی که در درون پارلمان شکل گرفته‌اند، هموار کردن راه برای دستیابی به آرای همسو در مجالس قانونگذاری است (یکی از جنبه‌های شرط سوم). احزاب، در بیشتر دولت‌های دموکراتیک، برآستی به این هدف یاری می‌رسانند بدین معنا که احتمال دو رأی همسو از ناحیه دو عضو یک حزب در پارلمان بمراتب بیش از دو نمونه تصادفی در بین اعضای پارلمان است. با این همه، تفاوت‌های بسیار در میزان انسجام حزبی در خصوص رأی‌گیری پارلمانی دیده می‌شود. از این نظر، احزاب امریکا، بویژه در سنای این کشور، در مقایسه با احزاب دیگر انسجام کمتری دارند حال آن که احزاب اروپایی در نظام‌های پارلمانی بسیار منسجم‌تر عمل می‌کنند. اعمال انضباط دقیق و شدید حزبی به وسیله نظام پیچیده ناظران حزبی در پارلمان، نظیر نظام موجود در مجلس عوام انگلستان، دستیابی به انسجام حزبی را آسان می‌کند.

حزب‌های دستخوش جناح‌گرایی معرف شکی خاص از تفرقه‌اند. جناح‌ها یا فرکسیون‌ها زیرمجموعه‌هایی مشخص و متمایز در درون احزابند. اگرچه بر سر کاربرد این واژه‌ها اتفاق نظر وجود ندارد، معمولاً بین جناح‌های کاملاً سازمان‌یافته و گرایش‌های کمتر سازمان‌یافته تمیز قایل می‌شوند. گرایش‌ها ممکن است تصادفی در پارلمان ظاهر شوند، حال آن که جناح‌ها نوعاً به حزب فرآپارلمانی و غالباً به کل جامعه بسط می‌یابند. گرایش‌ها معمولاً مبنای عقیدتی (ایدئولوژیک) دارند. در حالی که تصویری که از جناح‌ها ارائه می‌شود حاکی از دل‌مشغولی آنها برای اموری چون تقسیم

تشکیلات حزبی

ویژگی های سازمانی احزاب تا حد زیادی متأثر از خاستگاه و شرایط شکل گیری آنها بوده است. روی هم رفته، گرانیگاه (مرکز ثقل) احزاب برون- پارلمانی در بیرون از حوزه پارلمان بوده است. از زمانی که مردم از حق رأی عمومی برخوردار شدند، بسیاری از این احزاب به تاسیس سازمان های فراپارلمانی روی آوردند. بزرگ ترین احزاب فراپارلمانی، نظیر "حزب کارگر" انگلستان و حتی حزب "سوسیال دموکرات" سویدن، موفق به جذب میلیون ها عضو شده اند. گسترش "حزب کارگر" و سایر احزاب سوسیال دموکرات تا حد زیادی با عضو گیری های دسته جمعی از طریق پیوند با اتحادیه ها میسر شده است. احزابی که چنین پیوندهایی با تشکیلات کارگری ندارند، نظیر احزاب محافظه کار، صرفاً با اتکا به عضویت های فردی توانسته اند تعداد اعضای خود را به میزانی در خور تحسین افزایش دهند.

توانمند شدن احزاب فراپارلمانی مدیون رو آوردن آنها به سازمان های بیرون از پارلمان است. این سازمانها در اموری چون تامین مالی، جمع آوری اطلاعات (مثلاً زمینه یابی یا نظر سنجی)، آموزش، ارتباطات، بسیج، و حمل و نقل، که جملگی برای مبارزات سیاسی ضروریند، احزاب فراپارلمانی را یاری می کنند. وجود سازمان گسترده اعضا برای پیروزی حزب در مبارزات انتخاباتی می تواند بسیار سودمند باشد. البته حزب های فاقد چنین سازمان های گسترده نیز می توانند با تکیه بر دستگاه های تقسیم مناصب دولتی- که زمانی در بیشتر شهرهای بزرگ امریکا رواج داشتند- یا

احزاب سیاسی شکل های سازمانی و تشکیلاتی بسیار متفاوتی به خود می گیرند. پیشینه احزاب نشان می دهد که بسیاری از آنها کم و بیش گروه های نامنجم از نمایندگان پارلمان و منتقدان بودند، بدون آن که از حمایت تشکیلاتی گسترده اعضای بیرون از پارلمان برخوردار باشند. این نوع سازمان عموماً حزب تشکیلاتی خوانده می شود. سایر احزاب (احزاب توده یی) تشکیلاتی بمراتب فراگیرتر در اختیار دارند، و نقش اعضا و فعالان فراپارلمانی آنها قابل ملاحظه است.

بلندپروازترین این احزاب، که احزاب همبستگی اجتماعی نامیده می شوند، کوشیده اند تا اعضای خود را از خدماتی بهره مند سازند که از "گهواره تا گور" ادامه دارد، از آن جمله اند خدمات ورزشی، فرهنگی، مذهبی، انتشاراتی، مسافرتی، بیمه، آموزش بزرگسالان، و حتی گردش های تفریحی و جمع آوری تبر پستی (تکت پستی). در بین احزاب همبستگی اجتماعی می توان به نمونه های برجسته همچون احزاب "سوسیال دموکرات" در کشورهای مانند اتریش و سویدن، و نیز احزاب کمونیست و "دموکرات مسیحی" در ایتالیا اشاره کرد. این گونه احزاب در جوامعی به بالاترین درجه توفیق دست یافته اند که در جلب پشتیبانی خرده فرهنگ های مشخص و کم و بیش تک افتاده کامیاب بوده اند. اما قدرت این خرده فرهنگ ها بر اثر گسترش فضای آزادی ها در جوامع دموکراتیک، و تحرک اجتماعی افزون تر در بین مردم این جوامع، رو به افول بوده است.

با روی آوردن به شیوه مبارزات انتخاباتی سرمایه بر- که تبلیغات شان متمرکز بر رسانه های الکترونیک است- به پیروزی دست یابند.

با وجود این، سازمان های مبتنی بر عضویت امتیازاتی دارند، بویژه در مواردی مانند انگلستان و بسیاری از کشورهای اروپایی و مشترک المنافع، که انتخابات طی اطلاعیه پی موز و مختصر و با مهلتی کوتاه اعلام می شود. نقش داوطلبان فعال در این سازمان ها برای جمع آوری خانه به خانه آرا در مناطق حاشیه پی بسیار حایز اهمیت است. نقش این داوطلبان در فعالیت های جاری در فاصله بین دو انتخابات نیز تعیین کننده است.

احزاب توده پی مبتنی بر عضویت، بویژه احزاب سوسیالیستی طبقه کارگر، از نظر تاریخی بخش عمده بودجه مورد نیاز شانرا از محل حق عضویت ناچیز اعضا تامین کرده اند. اما از آن جا که امروزه در بیشتر کشورها احزاب از یارانه های دولتی استفاده می کنند، اهمیت مالی حق عضویت ها برای بیشتر احزاب رو به کاهش نهاده است. یارانه حزبی نخست در آرژانتین، کاستاریکا، و آلمان در دهه 1950 باب شد و از آن پس این رسم در بیشتر جوامع جهان دموکراتیک گسترش یافت. به علاوه، این نوع کمک، در هر جا که مرسوم شده است، عموماً رو به گسترش بوده است. در بسیاری از دموکراسی های نوین، اکنون بیشتر درآمد احزاب از محل مالیات رأی دهندگان تامین می شود.

سازمان های حزبی بزرگ و پیچیده برای مجموعه پی از کارهای تشکیلاتی به فعالان

حزبی وابسته اند. از این رو یکی از مهم ترین مسایلی که احزاب توده پی مبتنی بر عضویت باید با آن دست و پنجه نرم کنند این است که چگونه فعالان حزبی کار آمد را با کم ترین بهای ممکن، از لحاظ منابع و تعهدات حزب در سیاست گذاری ها، جذب کنند. در ادبیات مربوط به تشکیلات سیاسی به سه نوع مشوق برای فعالان سیاسی اشاره شده است: مادی، همبستگی مدار، و هدف مدار.

مشوق های مادی در برگیرنده یادداشت های ملموسند نظیر دستمزد، هدیه، امتیازات مالیاتی، مزایای شغلی، و انواع کالاها و خدمات شخصی دیگر. مشوق های همبستگی مدار، اعم از فردی یا جمعی، عبارتند از پاداش های غیرملموس، نظیر افتخار، حرمت، مودت، و دوست کامی. مشوق های هدف مدار به هدف های خود سازمان، نظیر برنامه سیاست های حزب، اشارت دارند. رهبران احزاب غالباً ترجیح می دهند که از مشوق های همبستگی مدار و هدف مدار برای جذب فعالان استفاده کنند. این گونه مشوق ها ارزان تمام می شوند زیرا منابع مالی کسانی را که در پی کسب قدرتند تحلیل نمی برند. با این حال، فعالانی که محرک شان مشوق های همبستگی مدار یا هدف مدار است هزینه های خاص خودرا دارند. فعالان ایدئولوژیک که محرک شان مشوق های هدف مدار است احزاب را وا می دارند که در پی گیری هدف های خود، دست کم بر حسب ظاهر، صادق و ثابت قدم باشند. از سوی دیگر، این گونه فعالان را می توان عناصری دمدمی مزاج و ناکارآمد در عرصه سیاست انتخاباتی به حساب آورد.

حزب در میان رأی دهندگان

مرکز و پیرامون در قلمرو دولت های نوظهور در پی آورد. در بسیاری از کشورها، احزاب در امتداد این شکاف ها شکل گرفتند و این جریان به نوبه خود آثاری مهم بر الگوهای رأی دهی عمومی بر جا نهاد. انقلاب صنعتی شکاف های اجتماعی بین شهر، که جمعیتش رو به فزونی بود، و روستا پدید آورد که بازتاب آن در مسایلی نظیر قوانین و تعرفه های تجارت غلات و نیز کشمکش هایی بین صاحبان سرمایه و طبقه کارگر جدید ظاهر گردید. خصوصاً مورد آخر آثاری بسیار ژرف بر سیاست و حکومت در تمامی دموکراسی های صنعتی در اواخر سده نوزدهم و اوایل سده بیستم بر جا نهاد.

تا دهه 1920، اکثر دموکراسی های غربی کم و بیش حق رأی عمومی افراد بالغ را به رسمیت شناختند، هرچند که در بعضی از کشورها زنان برای برخورداری از این حق تا چند دهه بعد انتظار کشیدند. در عین حال، اصلاحات نهادی نظیر حکومت پارلمانی و نظام انتخاباتی مبتنی بر نمایندگی تناسبی در بیشتر دموکراسی ها رواج یافت. در پی این اصلاحات، تعداد احزاب رو به افزایش نهاد. اما از دهه 1920 به بعد احزاب کم تری در صحنه سیاست ظاهر شدند. وابستگی ها حزب تثبیت گردیدند و بویژه در اروپای غربی نوعی "سکون" بر نظام های حزبی حاکم شد.

این وضعیت عیناً در دوران بعد از جنگ جهانی دوم نیز ادامه یافت. در بیشتر کشورهای صنعتی، سیاست حزبی بعد از جنگ به الگوهای پیش از جنگ می مانست. حتی در

برترین هدف احزاب دموکراتیک به دست آوردن رأی است. پژوهش های مربوط به رأی گیری در امریکا از دیر باز بر هویت حزبی به منزله مهم ترین عامل رفتار انتخاباتی سنتی در این کشور متمرکز بوده است. هویت حزبی معرف وابستگی های روانی درازمدت رأی دهندگان به احزاب سیاسی است که بر آرای آنها موثر می افتد. هویت حزبی احتمالاً کوتاه ترین راه موثری است که اطلاعات لازم را در اختیار رأی دهندگان قرار می دهد تا بتوانند با اتکا به قوه تشخیص خود دست به انتخاب بزنند. این مساله به ویژه در مورد احزابی که مورد اعتماد و پاسخگو تلقی می شوند حایز اهمیت است. چنین وابستگی هایی غالباً با شکاف های اجتماعی یا مرزبندی هایی نظیر طبقه، مذهب، یا زبان ارتباط دارند که ساختار نگرش های عمومی در مورد احزاب را شکل می دهند.

احزاب سیاسی جدید نوعاً در بین گروه هایی از مردم که با زمامداران و سیاست های موجود مخالفند شکل می گیرند، و سیاسی شدن شکاف های جدید نیز ممکن است به شکل گیری احزاب جدید بینجامد. دو تحول تاریخی عمده در ترکیب شکاف های اجتماعی و شکل گیری احزاب در دموکراسی های غربی بسیار موثر بوده اند: انقلاب ملی (بویژه در اروپای غربی) و انقلاب صنعتی. انقلاب ملی، که با جنبش اصلاح دینی از ناحیه پروتستان ها و سر برآوردن زبان ها و فرهنگ های ملی آغاز شد، کشمکش هایی را بین کلیسا و دولت و نیز بین

دولت های مانند آلمان، ایتالیا، و اتریش که پیش تر به فاشیسم در غلته شده بودند، بیشتر احزاب دموکراتیکی که بعد از جنگ سر بر آوردند آشکارا ریشه در دوران پیش از فاشیسم داشتند. با مرور زمان، احزابی که تثبیت شده بودند "کارتل ها"یی نسبتاً با سواد به وجود آوردند. وابستگی رأی دهندگان به احزاب مورد نظر شان قوت گرفت، و مشارکت انتخاباتی به سطح مطلوب رسید.

عاقبت، این ثبات سیاست حزبی به تزلزل گرایید. بسیاری از کشورها در طی دو دهه 1960 و 1970 دستخوش دگرگونی شدند. در بعضی از موارد، نظیر دانمارک، هالند، و حتی انگلستان، امواج تند و سرکش دگرگونی پدیدار شدند. در کشورهای دیگر مانند ایتالیا و جاپان، احزاب عمده جدید بسیار دیر تر در صحنه سیاست ظاهر شدند اما ژرفای دگرگونی هایی که به بار آوردند کم تر از احزاب دیگر نبود.

دگرگونی انتخاباتی به پیدایش احزاب جدید، یا رشد سریع احزاب موجود، که پیشتر تشکیلاتی کم و بیش مزاحم تلقی می شدند، انجامید. بسیاری از احزاب جدید بعد از دهه 1960 را می توان مدافعان گروه ها و ارزش های مورد تهدید به حساب آورد. بویژه در بین ملت های پروتستان مذهب، احزاب مذهبی جدید به دفاع از ارزش های سنتی مسیحیت و ارزش های سنتی خانواده برخاستند که از ناحیه جریان دنیوی شدن و بی بندوباری های اجتماعی تهدید می شدند. در بسیار از کشورها، از جمله کانادا، انگلستان، و اسپانیا، احزاب منطقه گرا و جدایی طلب رأی دهندگان مناطق دارای

فرهنگ های متمایز را بر ضد سیطره جویی های دولت های مرکزی بسیج کردند. در طی دو دوره 1980 و 1990 شاهد پا گرفتن احزاب مهاجر ستیز بوده ایم که واکنشی است در برابر سیر صعودی مهاجرت به غرب. بعضی از احزاب راست گرا حکومت ها را آماج حملات خود قرار می دهند از آن رو که به قلمرو بازار یا به حوزه هایی که از دیرباز عرصه زندگی خصوصی تلقی می شوند دست اندازی می کنند. برخی از تحلیلگران حتی احزاب سبز آلمان و دیگر کشورها را مدافعان نسلی از جوانان می دانند که دارای تحصیلات عالیند و خطر بیکاری پیوسته آنها را تهدید می کند.

از این ها گذشته، احزاب سیاسی جدید را می توان بازتاب دگرگونی های شگرفی دانست که در قلمرو ارزش های عمومی روی داده اند. نسل هایی که در دوران رفاه و وفور بعد از جنگ جهانی دوم در اروپا و امریکای شمالی پرورش یافته اند مسایلی تازه نظیر مسایل بوم شناختی و برابری جنسی را در دستور کار سیاسی خود قرار داده اند. آنها آشکارا کم تر از پدران خود از اقتدار و نهادهای سنتی، از جمله نهادهای حکومتی و بازرگانی، پشتیبانی می کنند. نسل های جدید بسیار بیش از نسل های پیشین از سبک های زندگی مختلف جانبداری می کنند و بمراتب بیش از گذشتگان نگران حقوق اقلیت ها و زنان هستند. در بعضی از کشورها، البته نه در ایالات متحد، پایبندی به آداب مذهبی، بویژه در بین رأی دهندگان جوان تر، به میزانی قابل ملاحظه نزول کرده است. تمامی این دگرگونی ها راه را برای ظهور حزب های جدید هموار کرده اند. احزابی که در

نتیجه ظهور این سازمان های جدید بیش از دیگران متحمل زیان های جدی شده اند عبارتند از کمونیست های سنتی، سوسیال دموکرات ها، و دموکرات های مسیحی.

آیا حزب رو به افول دارد؟

در سال های اخیر، حزب پژوهان و بویژه پژوهشگران مسایل احزاب امریکا به طرز فکری که به طور سنتی به نقش احزاب دموکراتیک خوشبین بوده است به دیده تردید نگریسته اند و بر آن تاخته اند. کاستی گرفتن هویت و عضویت حزبی و فزونی گرفتن تعداد رأی دهندگان دمدمی مزاج و آرای پراکنده نشانه های افول حزب تلقی شده اند. همچنین ادعا شده است که اعتماد به نهادهایی که احزاب در درون آنها فعالیت می کنند، و در واقع به خود احزاب، رو به افول است.

اما این تصویر تیره و تار از احزاب در زمانه کنونی تصویر تمام نما از واقعیت نیست. موج گسترش دموکراسی در طی سال های اخیر در بیشتر مناطق اروپای شرقی و امریکای لاتین و نیز در بخش هایی از آسیا و افریقا همه جا تا حد زیادی متاثر از نقش احزاب جدید یا احزاب تجدید حیات یافته است. این ادعا که احزاب سیاسی در ایالات متحد و اروپای غربی رو به افول نهاده اند، به هیچ روی نخبگان دموکراسی های نوحاسته را از تاسیس و توسعه این گونه دستگاه های نمایندگی توده گیر روی گردان نکرده است. و حتی در میان پژوهشگران مسایل حزبی امریکا نیز هستند کسانی که اصرار می ورزند که احزاب سیاسی همچنان سرزنده و فعالند.

ریشه بسیاری از تردیدها و پرسش های کنونی در باره احزاب را باید در دگرگونی های کلانی جستجو کرد که در جامعه و در پیکره سیاسی آن روی داده است. شاید عمده ترین مساله این باشد که امکانات و منابع شهروندان به گونه یی حیرت انگیز توسعه یافته اند و دگرگونی های اجتماعی گسترده یی نظیر رفاه روزافزون شهر نشینی، پیوستن زنان به نیروی کار، و بهبود معیارهای آموزشی به این جریان دامن زده اند. شهروند متوسط غربی در دهه 1990 (و بیشتر از آن در شرایط جاری)، از چنان امکانات آموزشی، فرصت های فراغت، امنیت مالی، و امکانات دسترسی به اطلاعات برخوردار است که حتی تا یکی دو دهه پیش از آن قابل تصور نبود.

این دگرگونی ها در عرصه منابع و امکانات آثار قاطع و ژرف بر وابستگی های حزبی بر جا نهاده اند. رأی دهندگان با در اختیار داشتن امکانات بسیار گسترده تر برای دسترسی به منابع مستقل اطلاعات، دیگر برای پرورش سیاسی و دسترسی به اطلاعات سیاسی وابسته به احزاب نیستند. با بالا رفتن فزاینده سطح زندگی، آن نوع مشوق های مادی که احزاب به طور سنتی به طرفداران شان عرضه می کنند دیگر چنگی به دل نمی زنند، بویژه در شرایطی که فرصت های تقسیم مناصب حکومتی ناچیز باشد. با تجربه اجتماعات سنتی و چند برابر شدن فعالیت های اوقات فراغت، جاذبه مشوق های همبستگی مدار نیز رو به کاهش نهاده است. بدین سان احزاب برای جذب فعالان و ماموران حزبی با مشکلاتی تازه

روبرو شده اند و در بسیاری از احزاب تعداد اعضا کاهش یافته است.

دگرگونی های کلان در منابع رأی دهندگان توأم با نگرش ها و رفتارهای سیاسی جدید بوده است. شهرنشینی، رفاه و وفور، دنیوی شدن، و افزایش نقش زنان در زندگی عمومی تغییرات اساسی و فاحش در سیاست ها و برنامه های سیاسی احزاب به بار آورده اند. مسایل سنتی معطوف به امرار معاش جای خود را به دغدغه های معطوف به سبک های زندگی، اجتماع، برابری، و آزادی داده اند؛ در پاره یی از موارد، این گونه مسایل به تحرک و بسیج گروه های ذی نفع جدید انجامیده است.

ارزش ها و پسندهای جدید اجتماعی در خصوص عمل سیاسی، سیاست های حزبی سنتی را به مبارزه طلبیده اند. احزاب کاملاً جا افتاده، نظیر سوسیال دموکرات های اروپای شمالی، غالباً برای تطبیق خود با مسایل جدیدی که نوعی انشعاب در حوزه های انتخاباتی سنتی آنها محسوب می شود با مشکلات جدی روبرو هستند. در عین حال با رواج روزافزون شیوه های گوناگون عمل سیاسی، که از قالب های مرسوم سیاست حزبی فراتر می روند، سازمان های حزبی اهمیت سابق خود را از دست می دهند.

بسیاری از افراد نسل های بعد از جنگ حامل ارزش هایی هستند که با دغدغه های آغازین و شالوده نظام های حزبی جا افتاده کنونی بسیار فاصله دارند. بسیاری از شهروندان جوان تر و مرفه تر به انواعی از رفتارهای سیاسی دست می زنند، یا دست کم

این گونه رفتارهای را تحمل می کنند، که قواعد سنتی سیاست پارلمانی را زیر پا می گذارند. برای احزاب، فهم این گونه شیوه های عمل سیاسی، مانند اقدام مستقیم، تحریم، یا حتی خشونت، و گنجاندن آنها در برنامه حزبی، کاری دشوار است. نسل های نو پا به صحنه می نهند که تجربه های آغازین شکل دهنده به رفتار سیاسی آنها خلاف سنت های رایج بوده است. نقش و سهم سیاست حزبی در این تجربه های آغازین غالباً بسیار محدود بوده است. دگرگونی در ارزش ها، همچون دگرگونی در منابع، سبب کاهش علاقه شهروندان به بسیاری از منافع شده است که پیروان احزاب به رسم گذشته از آنها برخوردار بوده اند.

یکی از عمده ترین دگرگونی هایی که احزاب سیاسی را به مبارزه می طلبد دگرگونی در سرشت اجتماع سیاسی است. از زمان باب شدن حق رأی عمومی برای بزرگسالان، دموکراسی های غربی هرگز شاهد چنین آشوبی در ترکیب شهروندان شان نبوده اند. گروه های اقلیت به رسمیت شناخته شده اند و از حق نمایندگی برخوردار شده اند؛ و سیل مهاجران به سوی کشورهای مرفه تر روان است. همگرایی فزاینده بین المللی (مثلاً، پیدایش "اتحادیه اروپا") و امواج دامن گستر مهاجرت که وابستگی های حزبی مهاجران را با خود به همراه می برند ممکن است زمینه یی مساعد برای شکل گیری هسته های حزبی چندملیتی فراهم آورد. در واقع، مهاجران ممکن است با نظام های حزبی وطن جدید خویش احساس همدلی نکنند. از سوی دیگر، اهمیت فزاینده هیات های نمایندگی بین المللی نظیر "پارلمان

اروپا" ممکن است موجب شود که نطفه خانواده های حزبی چندملیتی به وجود آید.

از دهه 1960، احزاب سیاسی نه فقط درگیر رقابت های فزاینده با یکدیگر بلکه ناگزیر از رقابت با جنبش هایی بوده اند که، اگرچه از اساس با یکدیگر تفاوت دارند، مسایل مشابهی را در برنامه کار خود گنجانیده اند. دغدغه های بسیاری از این جنبش های جدید، در مقایسه با دل مشغولی های احزاب سنتی، نوعاً محدود تر است. عده بی فقط بر مساله بی خاص، مانند جدایی طلبی، سقط جنین، یا مسایل زیست محیطی تاکید می کنند. بسیاری نیز از ساختار سازمانی منسجمی برخوردار نیستند و بر روش هایی نظیر درخواست مستقیم پستی برای ارتباط با مخاطبان تکیه می کنند.

این گروه ها و سازمان های مختلف مسایلی را که احزاب از دیر باز در برنامه های خود قرار داده اند به پرسش می کشند و برای آرا و کمک های رأی دهندگان با احزاب سنتی به رقابت بر می خیزند. این جنبش ها، گهگاه با حضور مستقیم در عرصه انتخابات، احزاب جا افتاده را مستقیماً به مبارزه می طلبند، مانند مبارزه طلبی ها "سبزها" در آلمان و کشورهای دیگر، یا احزاب فسادستیز در ایتالیا و جاپان. در درون احزاب، ارتقای فزاینده سطوح آموزش همگانی و آمال و آرزوهای توده ها سبب می شوند که اعضا و فعالان حزب، در مقایسه با گذشته، کم تر گوش به فرمان رهبران شان باشند و برای وانهادن تصمیمات خطیر حزبی به آنها رغبت کم تری نشان دهند.

همزمان با تلاش شهروندان برای یافتن وسایل غیرمعارف اقدام جمعی، تغییراتی سازمانی در درون احزاب موجود روی داده است. مبارزات حزبی بسیار پر هزینه تر و حرفه یی تر، امر قانونگذاری بسیار تخصصی تر، و نظارت رسانه ها بی واسطه تر و تزامم آمیز تر (انبوه تر، فشرده تر. م) شده است.

سه تحول فن شناختی(تکنولوژیک) بر سیاست انتخاباتی تاثیر قاطع داشته اند: پیدایش رسانه های همگانی الکترونیک نظیر تلویزیون، سهولت فزاینده سیر و سفر، و انقلاب در فنون اطلاع رسانی. این پیشرفت ها به میزانی قابل ملاحظه از فاصله بین رهبران و اعضای عادی احزاب در ابعاد نمادین، اطلاعاتی، و زمانی کاسته اند، کارکردهای سنتی احزاب توده گیر را تضعیف کرده اند، و به نوبه خود باعث دگرگونی تشکیلاتی شده اند.

فعالان و کارگزاران سطوح میانی احزاب نمی توانند در انتقال اطلاعات و مطالبات همچون گذشته موثر باشند. امکانات دسترسی آزاد و بی واسطه شهروندان عادی به رهبران سیاسی و اطلاعات سیاسی بسیار افزایش یافته است. سیاست بیش از پیش گرایش به نامزد محوری دارد تا به سازمان محوری. و افزون بر این ها، احتمالاً سودمندی سازمان هایی که همگان را به عضویت می گیرند در نظر رهبران حزبی رو به کاهش است؛ و در عصر رسانه های همگانی الکترونیک، چه بسا که عمر شیوه های انتخاباتی کار بر به سر رسیده است. از این گذشته، با گسترش شیوه های رأی گیری حرفه یی و فنون کسب رأی، سازمانی

که همگان را به عضویت می پذیرد بسیاری از کاربرد های سنتی خود را از دست داده است.

در نظام حزبی اولیه امریکا شباهت دارند. در گذشته، از احزاب فراملی بیشتر با عنوان "بین الملل ها" یاد می کردند.

حزب های فراملی

احزاب فراملی سازمان هایی هستند که عضویت اصلی آنها از همکاری فعالانه احزاب ملی و گروه های وابسته، سازمان جوانان وابسته و سایر سازمان های برادری، و گروه های همفکر ناظر، تشکیل می شود. ساختار سازمانی احزاب فراملی شبیه سایر احزاب است: سازماندهی رسمی دارند، مقامات شان را بر می گزینند، ستادهای شان را تامین مالی می کنند، قواعدی برای عملیات خود دارند، عضویت دایمی دارند، و برنامه های شان را در زمینه سیاست عمومی رسماً اعلام می کنند. احزاب عضو حق عضویت می پردازند و برنامه مبارزات و سایر فعالیت های سیاسی را با یکدیگر هماهنگ می کنند.

احزاب سیاسی، در بخش اعظم 400 سالی که از پیدایش آنها به عنوان نهاد می گذرد، سازمان های ملی، خرده ملی، و محلی بوده اند. اگرچه احزاب بین المللی از جنگ جهانی دوم به بعد مشهور شدند، ولی احزاب فراملی هنوز هم جزء نظام متشکل احزاب جهانی نیستند، با این حال، بسیاری از خصوصیات نظام حزبی نوظهور را از خود نشان می دهند که به فدرالیست ها و ضد فدرالیست های نیمه متشکل

احزاب فراملی عمده قرن بیستم مشتمل بوده اند بر "بین الملل کمونیستی" (که در حال حاضر منحل شده است)، "بین الملل سوسیالیستی" ("مجمع جهانی سوسیالیست ها")، "بین الملل دموکرات مسیحی"، ("اتحادیه جهانی دموکرات مسیحی")، "بین الملل لیبرال ها"، ("اتحادیه جهانی آزادی خواهان")، "بین الملل محافظه کاران" ("اتحادیه بین الملل دموکرات ها"). سایر احزاب فراملی کوچک تر از احزاب فوق هستند و کم تر از آنها سازمان یافته اند، و در بعضی موارد دوران فعالیت شان بسیار کوتاه بوده است. نمونه هایی از این دست عبارتند از فاشیست های ایتالیا، آلمان، و متحدان شان در دو دهه 1930 و 1940، احزاب سوسیالیست بعث خاورمیانه در اوایل دهه 1990؛ و احزاب سبز اروپایی.

هدف اصلی احزاب سیاسی معمولاً گماردن نمایندگان وفادارشان در مناصب دولتی است. به علت فقدان حکومت جهانی یا سایر حکومت های فراملی، احزاب فراملی نمی توانند این وظیفه را انجام دهند، و رسماً هم هیچ نامزدی برای احراز سمت در سازمان هایی نظیر "پارلمان اروپا" یا "سازمان ملل متحد" معرفی نمی کنند. اما از نامزد هایی که احزاب ملی و همکاران شان معرفی می کنند، صریحاً و فعالانه حمایت می کنند.

سیر تحول

احزاب فراملی، به عنوان سازمان های رسمی، در زمان های متفاوتی در طی یک قرن و نیم گذشته پا به عرصه وجود گذاشته اند. برجسته ترین آنها عبارتند از بین الملل های مارکسیستی، دموکرات های مسیحی، و آزادی خواهان (لیبرال ها).

بین الملل کمونیستها. معروف ترین احزاب بین المللی بین الملل های مارکسیستی بودند، که بیش از یک قرن منادی سرنگونی حکومت های بورژوایی و نظام های اقتصاد سرمایه داری شدند. کمونیست ها جنبش خود را یک جنبش حزبی جهانی و طلایه دار نظام سیاسی جهانی در قالب مارکسیست-لنینیستی می دیدند.

انقلاب بلشویکی 1917، نخستین حکومت تحت کنترل کمونیست ها را به وجود آورد. رهبر روسیه، و.ا.لنین "بین الملل سوم" را، که "بین الملل کمونیستی"، یا کمینترن، خوانده می شد، بنیاد نهاد. این بین الملل در 1943 منحل گردید تا علامتی آشتی جویانه باشد برای متفقینی که مشترکاً بر ضد نیروهای متحد آلمان، ایتالیا، و جاپان می جنگیدند. در چند دهه پس از جنگ جهانی دوم جنبش فراملی کمونیستی عمدتاً به دست اتحاد جماهیر شوروی حفظ شد. خصلت فراملی این جنبش به علت دشمنی میان احزاب کمونیست اتحاد شوروی و چین، و در دهه 1970 به علت ایجاد شکاف فزاینده میان کمونیست های شوروی و اروپایی در ایتالیا و فرانسه تضعیف شد. احزاب کمونیست حاکم بر اثر توسعه دموکراسی در اروپای شرقی در 1989، اعضای خود را از دست دادند و در انتخابات بازنده شدند، منحل

شدند، نام جدیدی برای خود برگزیدند، یا غیر قانونی اعلام شدند. برخی از احزاب کمونیست سابق توانستند باقی بمانند و با اتخاذ مواضع قویاً ملی گرایانه نفوذ خود را از نو کسب کنند. این احزاب، با در نظر گرفتن تاریخ، ایدئولوژی، و تداوم تشکیلات شان در دست کم شصت کشور، ممکن است سرانجام نسخه اصلاح شده "کمینترن" را از نو به وجود آورند.

بین الملل سوسیالیستی. بین الملل سوسیالیستی خود را جانشین بلافصل "بین الملل دوم" (1889-1919) می داند. پس از سقوط این بین الملل به عنوان یک سازمان فراملی در فاصله دو جنگ جهانی، یک بین الملل سوسیالیستی کاملاً جدید در 1951 تاسیس شد. سوسیالیست ها از لحاظ تاریخی، مدافع تغییرات بدون خشونت در زمینه نهادهای دموکراتیک پارلمانی بودند. ولی برخی از سوسیالیست ها نیز گاه از تشکیل "جبهه مشترک" با کمونیست ها طرفداری کرده اند.

بین الملل سوسیالیستی در گزارش 1994 اعلام کرد که شصت و شش حزب ملی، بیست و چهار حزب مشورتی، و سه سازمان برادری، از جمله "دو اتحادیه بین المللی جوانان سوسیالیست"، در آن عضو هستند. انجمن های منطقه یی احزاب سوسیالیست در اروپا، آسیا، و آفریقا نیز وجود داشتند.

بین الملل دموکرات مسیحی. دموکراسی مسیحی در قرن نوزدهم به عنوان رقیب لیبرالیسم (آزادی خواهی) و سوسیالیسم ظاهر گردید. دموکرات های مسیحی، پس از جنگ

جهانی دوم، تاکیدات و خاستگاه شان، یعنی الهیات کاتولیک، را رها کردند و توانستند در انتخابات ملی سراسر اروپا پیروز شوند. آنها بویژه در کشورهای کاتولیک امریکای لاتین نفوذ زیادی کسب کردند.

تلاش های دموکرات های مسیحی برای همکاری جهانی در 1919 با لوئیجی استورتسو، کشیشی از اهالی سیسیل و بنیاد گذار "حزب مردم"، شروع شد. نخستین نشست جهانی دموکرات های مسیحی در 1925 برگزار گردید. در 1947 "اتحادیه بین المللی دموکرات های مسیحی" تاسیس شد. این اتحادیه در 1961 تبدیل به "اتحادیه جهانی دموکرات مسیحی" شد و باز در 1982 تحت عنوان "بین الملل دموکرات مسیحی" بازسازی گردید.

دموکرات های مسیحی در اوایل دهه 1990 دارای سه سازمان منطقه یی (در اروپای غربی، اروپای مرکزی، و قاره امریکا)، شصت و چهار حزب عضو، بیست و دو حزب وابسته، و هفده گروه ناظر بودند. نزدیک به بیست حزب عضو، متعلق به "سازمان دموکرات مسیحی قاره امریکا بودند که در سال 1949 تاسیس شده بود. برخی از احزاب دموکرات مسیحی محافظه کار به عضویت وابسته "اتحادیه بین المللی دموکرات ها" ("بین الملل محافظه کاران") درآمدند.

بین الملل لیبرال ها. آزادی خواهان عمده ترین نیروی ایدئولوژیک اروپا در طی قرن نوزدهم بودند که عمدتاً نماینده منافع تجاری و صنعتی بشمار می رفتند. تا 1947 گامی در

جهت تشکیل یک سازمان فراملی رسمی برنداشتند، ولی در آن سال نمایندگان زده حزب و گروه آزادی خواه، که بیشتر اروپایی بودند، بیانیه آزادی خواهانه در شهر اکسفورد انگلستان امضا کردند. این بیانیه سند اصلی "اتحادیه جهانی لیبرال ها" شد.

"بین الملل لیبرال ها" تا اوایل دهه 1970، از لحاظ عضوگیری و سیاستگذاری، عمدتاً اروپایی بود: با پیوستن "حزب لیبرال کانادا" به این سازمان، رهبری بین الملل بتدریج دیدگاه جهانی اتخاذ کرد و به یاری آزادی خواهان سازمان یافته دیگر قاره ها شتافت. "بین الملل لیبرال ها" تا اوایل دهه 1990 اعلام کرد که سی و چهار حزب ملی و بیست و دو گروه ناظر در آن عضویت دارند. در سال 1986، "موسسه ملی و دموکراتها برای امور بین المللی"، که یکی از سازمان های وابسته به "حزب دموکرات امریکا" بود، به عنوان یک عضو ناظر به بین الملل فوق پیوست.

اتحادیه بین الملل دموکرات ها. "اتحادیه بین المللی دموکرات ها" جوان ترین حزب فراملی است، که "بین الملل محافظه کاران" نیز نامیده می شود. سازمان والد آن "اتحادیه اروپایی دموکرات ها" است، که در سال 1978 در شهر سالزبورگ اتریش تاسیس شد. اعضای "اتحادیه اروپایی دموکرات ها" شامل احزاب محافظه کار اروپا، برخی از احزاب دموکرات مسیحی، و احزاب راست میانه رو می شدند.

جورج بوش، معاون رئیس جمهوری وقت امریکا، در 1982 در کنگره سالیانه "اتحادیه اروپایی دموکرات ها" در مونیخ حضور یافت.

کمی بعد در همان سال، محافظه کاران جاپانی، استرالیایی، کانادایی، و امریکایی را دور هم جمع کرد تا "اتحادیه دموکرات های حوزه اقیانوس آرام" را تاسیس کند. نمایندگان از این دو گروه در 1983 در لندن با هم ملاقات کردند تا "اتحادیه بین المللی دموکرات ها" را تاسیس کنند. بوش سپس مقدمات میزبانی نخستین کنگره سالیانه آن را در اجلاس ملی جمهوری خواهان در سال 1984 فراهم کرد. "موسسه بین المللی جمهوری خواهان"، که وابسته به "حزب جمهوری خواه امریکا" بود به شرکت فعال در اقدامات "اتحادیه بین المللی دموکرات ها" پرداخت.

اتحادیه یی از دموکرات هایی حوزه کارائیب، که عمدتاً شامل احزاب کشورهای انگلیسی زبان منطقه بود، در سال 1986 در شهر کینگستون جامائیکا تشکیل شد. "اتحادیه بین المللی دموکرات ها" تا سال 1994 موفق شد که پنجاه و هفت حزب ملی، عمدتاً از اروپا و از اطراف اقیانوس آرام، را به عضویت خود درآورد، و مدعی نمایندگی بیش از 170 میلیون رأی دهنده باشد.

فعالیت ها

چهارحزب فعال عمده فراملی در فعالیت هایی درگیرند که فعالیت های خاص احزاب در کشورهای دموکرات است. مقامات، نمایندگان، و نامزدهای نمایندگی خواهان به دست آوردن سمت هایی در سازمان های جهانی، منطقه یی و ملی هستند. برای مثال، در انتخابات مستقیم نمایندگان ملی برای "پارلمان اروپا" و گزینش مقاماتی در درون این هیات در 1979، 1984،

و 1989، احزاب فراملی به نحوی فزاینده در تلاش مبارزات فراملی و در فعالیت سران آن پارلمان درگیر شدند. هماهنگی سیاست ها و برنامه ها در درون احزاب فراملی در بیانیه هایی که کنگره های بین المللی و اعلامیه های پارلمانی آنها اعلام کرده اند بروشنی آمده است.

احزاب فراملی به همکاران حزبی خود نیز در بسیاری از کشورها کمک می کنند تا به سمت های ملی دست یابند. برای مثال، "بین الملل سوسیالیست ها" در اواسط دهه 1970 در پرتغال و اسپانیا به نفع سوسیالیست ها وارد عمل شد؛ "بین الملل دموکرات مسیحی" در اواسط دهه 1980 به همکارانش در السلوادور و گواتیمالا کمک کرد؛ و "بین الملل لیبرال ها" در آغاز دهه 1990 از احزاب کشورهای نیکاراگوا و هائیتی، که از اعضای وابسته اش بودند، حمایت به عمل آورد.

احزاب فراملی در ایجاد سازمان های ملی، منطقه یی، و جهانی فعال بوده اند. "بین الملل کمونیست ها"ی سابق شاید منظم ترین، پر نیروترین و با تجربه ترین سازمان در تربیت کادرهای حزبی و فراهم کردن سایر منابع لازم برای آنها در کشورهای سراسر جهان بود. در درجه دوم سوسیالیست ها قرار دارند، که شیوه مبارزه شان تا حدودی مقید به تغییرات صلح آمیز، احترام به نهادهای دموکراتیک، و خود گردانی ملی است. دموکرات های مسیحی، پس از دهه 1970، توجه بیشتری به تشکیلات فراملی نشان دادند و به موفقیت های بزرگی نیز در اروپا و امریکای جنوبی دست یافتند.

وجود احزاب فراملی در بسیاری از کارگزاری های فوق ملی و بین المللی مشهود و نافذ بوده است. این احزاب نقش فعالی در گروه های حزبی متشکل و رسمی در "پارلمان اروپا" ایفا کرده اند. همچنین در مشاوره های حرفه پی غیر رسمی در جلسات سازمان ملل متحد، "سازمان دول امریکایی"، و "سازمان وحدت افریقا" مشارکت داشته اند.

رهبان احزاب فراملی گاه بیانیه های مشترک و بموقعی در توسعه جهانی دموکراسی صادر می کنند. برای نمونه، رهبران سه حزب فراملی- که نماینده دموکرات های مسیحی، آزادی خواهان (لیبرال ها)، و سوسیال دموکرات ها بودند- در سال 1984 متفقاً تحولات دموکراتیکی را که در امریکای لاتین آن وقت در حال وقوع بود تایید و تحسین کردند. آنان از ابتکارات گروه "کونتادورا" در امریکای مرکزی ابراز خوشنودی، و از "اتحاد دموکراتیک" در چیلی اعلام حمایت کردند. در سال 1993، این رهبران همراه با "اتحادیه بین المللی دموکرات ها" (بین الملل محافظه کاران)، که تازه تاسیس شده بود، نگرانی مشترک خود را از مشکلات حاصل از رشد لگام گسیخته جمعیت در بسیاری از نقاط جهان ابراز نمودند.

احزاب فراملی برای رهبران سیاسی ملی که خواهان تاسیس یا بازسازی نظام های حزبی دموکراتیک هستند منابع قیمتی بشمار می روند، منابعی که با گذشت زمان ارزش بیشتری می یابند. در این راه مسؤولان برنامه های دموکراتیک کردن احزاب امریکایی، بنیادهای

سیاسی آلمان، و سازمان های مشابه در سایر کشورها، غالباً به احزاب فراملی کمک مادی می کنند. "موسسه ملی دموکرات ها" و "موسسه بین المللی جمهوری خواهان" در امریکا با سازمان های وابسته احزاب فراملی مربوطه و همچنین با یکدیگر در اداره کارگاه آموزش شیوه های سازماندهی احزاب، دستورهای عملی و قوانین مبارزاتی و انتخاباتی، و موضوع های مرتبط با آنها همکاری می کنند. احزاب فراملی، از طریق برنامه های حمایتی، به برگزاری کنفرانس های منطقه پی یا جهانی و همچنین سایر فرصت های مشورتی اقدام می کنند، به رهبران ملی عضویت افتخاری در سازمانی بین المللی اعطا می کنند، خدمات مشورتی در اختیار آنها قرار می دهند، و اگر از نظر قانونی و عملی میسر باشد، از اهدای کمک های مادی، فنی، و فکری دریغ نمی کنند.

تاریخ نظام های حزبی مبین آن است که ظهور جنبش های حزبی تقریباً همیشه قبل از تاسیس حکومت های قانونی دموکراتیک بوده است. به همین ترتیب ممکن است احزاب فراملی عاملی تعیین کننده در تبدیل نهادهای سیاسی منطقه پی و جهانی به نظام های حکومتی فوق ملی دموکراتیک باشند.

- برگرفته از دایرة المعارف دموکراسی،
- تلخیص و تفسیر از ه. تاچ

این رشته ادامه دارد

بحثی بر مکتب‌های ادبی

تحول مکتب‌ها در روسیه

سمبولیسم، فوتوریسم، و آکمه ایسم

بوریس آخنباوم^۱

شدن بحران بود. الکساندر بلوک A. Blok در خاطراتش می‌نویسد: "سال 1910 سال بحران سمبولیسم است که هم در جبهه سمبولیست‌ها و هم در جبهه مخالف موضوع بحث‌ها و نوشته‌های متعدد قرار گرفت. در همین سال جریان‌هایی به وضوح شناخته شدند که نه تنها با سمبولیسم، بلکه خودشان هم با همدیگر به مخالفت برخاستند. آکمه ایسم، اگوفوتوریسم، و مقدمات فوتوریسم (مقدمه بر شعر "مکافات")."

سال 1912، سال انتشار اولین مجموعه شعر آنا آخمتووا Anna Akhmatova را باید در تاریخ شعر روسی، مرحله تشکیل گروه‌های جدید شعری تلقی کرد. انحطاط مکتب سمبولیسم، از اواخر سال 1909 و با تعطیلی مجله "بالانس" احساس می‌شد. در آن زمان مسأله سمبولیسم موضوع یک رشته مقالات و سخنرانی‌ها قرار گرفت که تعداد آنها به ویژه در سال 1910 بیشتر شد. و همین سال، سال انفجار و علنی

۱. Boris Mikhailovich Eikhenbaum (1886-1959) منتقد و مورخ فرمالیست معروف روسی، طرفدار تحلیل فرمالیستی زبان و آثار ادبی با توجه به ساختار و وزن آنها بود. آثار مهم او عبارت است از: *شکل گوگل چگونه به وجود آمد؟* (1919)، *ملودی شعر غنایی روسی* (1922) و *آنا آخمتووا* (1923). بعداً بتدییج تغییر موضع داد و به نقد اجتماعی-تاریخی روی آورد.

دست زدن به نظریه پرداز، به خودی خود نشانه‌ای بسیار تعیین کننده است. از مدت‌ها پیش می‌دانیم که: "وقتی نویسندگان درجه اول یک عصر ادبی معین، شروع می‌کنند به تحلیل اوضاعی که در سایه آن با همه استعداد جوانی شان وارد عمل شده بودند، نشانه آن است که آنها از پذیرفتن برداشت‌های تازه‌ای از هنر و زندگی، چندان دور نیستند."^۱ در مورد سمبولیست‌ها هم چنین بود. در سال 1910 ویاتچسلاف ایوانف Viatcheslav Ivanov و الکساندر بلوک

۱. A. Drusinina، داستان‌ها و قصه‌های تورگنیف، دوره کامل آثار، جلد 7، سن پترزبورگ 1865.

در "انجمن مومنان کلمه" دو سخنرانی در باره سمبولیسم ایراد کردند. ایوانف به عنوان پیشاهنگ و ایدئولوگ نهضت سمبولیست موضوع بحث خود را بنیان نظری نهضت قرار می دهد و می گوید که جوهر حقیقی سمبولیسم را توصیف کند: "سمبولیسم نمی خواست و نمی توانست چیزی به جز هنر باشد." چنین است عقیده اساسی او در مورد بحث هایی که در همان زمان در باره اصول زیبایی شناختی سمبولیسم به راه می افتاد. "بلوک" در عین حال که با نظریه ایوانف موافق است می گوید که: "شمشیر طلایی" سمبولیسم اولیه بتدریج درخشش خود را از دست داده بود، زیرا پیامبران خواسته بودند که "شاعر" شوند و "با جلب توجه دوجانبه وارد توطیه های فریب گرانه شده بودند." بلوک با در نظر گرفتن این عمل به عنوان "نگ" سمبولیسم، این سوال تراژیک را طرح می کند: "آنچه بر سر ما آمده است آیا علاج پذیر است یا لا علاج؟"

با همین دو سخنرانی است که بحث و جدل در باره سمبولیسم آغاز می شود. سمبولیست ها بین خودشان هم عقیده نیستند. همان سال و. بریوسف V. Briusov، جوابی تند و قاطع در شماره 9 مجله "آپولون" تحت عنوان "برای دفاع از شعر" انتشار می دهد و در آن مقاله به فرضیه ایوانف و بلوک اعتراض می کند: "به رغم تمام احترامی که به استعداد هنری و نیروی اندیشه "ایوانف" دارم نمی توانم بپذیرم که آنچه خوشایند اوست سمبولیسم شمرده می شود. "و. ایوانف" می تواند برای سمبولیسم هدف های آینده ای تعیین کند که باب طبع خود او و همکارش بلوک است و راه هایی برای آن نشان دهد، اما آنها حق

۱. سخنرانی ایوانف: "وصیت نامه سمبولیسم" و سخنرانی الکساندر بلوک "وضع کنونی سمبولیسم روس"، نام داشت.

ندارند آنچه را که بود و شد تغییر دهند. آنها هر چه باشند و هر چه بگویند، سمبولیسم نمی خواست به جز هنر باشد و در واقع چیزی به جز هنر نبود. سمبولیسم یک وسیله هنری است و مکتبی که این نام را به خود گرفته در واقع به این وسیله آگاهی پیدا کرده است. هنر مستقل است و روش و هدف های خاص خود را دارد. آیا امکان دارد که پس از مجبور ساختن هنر به اینکه در خدمت علم و اجتماع باشد، حالا هم بخواهند که آن را در خدمت مذهب قرار دهند؟ بالاخره باید آزادی بگذارند."

آنگاه انشعاب معنی داری روی داد. سمبولیست های فیلسوف از سمبولیست های زیبایی شناس جدا شدند. و همان طوری که پیوسته در چنین لحظاتی پیش می آید، با وجود قدمت و پیروزی کامل مکتب سمبولیست نمایندگان آن، نه تنها بین خودشان توافقی نداشتند، حتی نتوانستند در برابر اصول بنیانی جریان شان نیز به توافق برسند و در سال 1910 به مسأله اصلی این جریان باز گشتند: آیا هنر مستقل است و سمبولیسم تنها یک وسیله هنری است یا یک نظام فلسفی است. آنگاه روشن شد که اولین گردهمایی سمبولیست ها در یک مکتب شعری بر اساس اصول هنری مشخصی زاییده مبارزه برای هنری تازه به وجود آمده بود، نه بر اساس تئوری فلسفی- مذهبی مجرد.

سمبولیسم به عنوان تئوری مجرد، بعدها، وقتی که اصول هنری طراوت اولیه و مورد پذیرش همه را از دست داد، به عنوان انگیزش و توجیه به میان آمد و عملاً در همان سال 1910، گذشته از "بریوسف" کوزمین Kouzmine نیز، پس از این که در شماره جنوری مجله آپولون ضمن مقاله معروف "در باب پرتو زیبا" آشکارا

از عقاید ماورایی ایوانف فاصله گرفت، با سمبولیسم قطع رابطه کرد. در همان مقاله، خطاب به شاعران و نویسندگان دیگر چنین نوشته بود: "چه روحیه ای کامل داشته باشید و چه درهم شکسته... سوگند تان می دهم، منطقی باشید و مرا به خاطر این فریادی که از دل بر می آورم ببخشید. در ادراک و تدارک اثر تان و در ساخت نحوی آن بر جزئیات و نیز بر مجموعه اثرتان مسلط باشید. بگذارید داستان های تان روایت کنند، نمایشنامه های تان آکنده از حرکت باشند، تغزل را برای شعر بگذارید، مانند فلوبر کلمه را دوست داشته باشید، در استفاده از امکانات تان صرفه جو باشید و در به کار بردن کلمه خسیس؛ مختصر و مفید بنویسید. آن وقت است که راز امر شگرفی را پیدا خواهید کرد: "راز پرتو زیبا" را که من آن را با کمال میل "کلاریسم" Clarisme می نامم. روشن است که اصول کلاریسم با اصولی که ایوانف و بلوک بیان داشته اند، متناسب نیست." و جالب توجه است که "کوزمین"، اولین کسی بود که از انتشار آثار "آنا آخمتوا" در مقدمه ای که بر مجموعه شعر "شامگاه" (1912) او نوشت، استقبال کرد.

□

در حوالی سال 1912 وضع باز هم مشکوک تر شد: "عیب" سمبولیست ها علاج ناپذیر بود و بازگرداندن نیروی گذشته به سمبولیسم امکان نداشت. کارها و روزها مجله تازه سمبولیست ها (یا بهتر بگوییم اختصاصاً مجله ایوانف و بلوک) مرتباً نتیجه گیری ها تئوریک می کرد. اما هیچ کار زنده ای برای شعر نمی کرد و چیزی نگذشت که قیافه یک مجله عادی را با مقالاتی در باره هنر به خود گرفت. موضع ایدئولوژیک

ایوانف و طرز خاص فعالیت او در معرض انتقاد گروه جوان تر قرار گرفت. شور و هیجان زمینه مناسب برای برد داشت، نوعی سرخوردگی ظاهر شده بود، نه تنها بریوسف، بلکه کوزمین، بیه لی Biely و حتی بلوک لزوم رهایی خود را از قواعد و قوانین رمزگان سمبولیسم که به وسیله ایوانف دیکته شده بود، احساس می کردند. کوزمین در نقدی که بر مقاله "شیپور آتشین" ایوانف (شماره اول مجله کارها و روزها) نوشت، با لحنی بسیار احترام آمیز (یکی از استادان اصلی و رهبران ما در شعر، و از این قبیل) با اشاره و کنایه نوعی نارضایتی خود را ظاهر می سازد. و این نکته قابل توجه است که اغلب این ملاحظات متوجه زبان است: "پیچیدگی کلمات، کشش و کوشش که می دانیم بخصوص در مسایل بسیار معنی دار مخصوص است و حالت تلقینی قوی تر در آنها احساس می شود، نه این که زبان شاعر درخشش و تاثیرگذاری و عمق کم تری داشته باشد، اما امواج و گرداب های نوعی اشباع مبالغه آمیز، حدود روشن آن را هم مبهم تر ساخته است." کوزمین دردنباله همین انتقاد اعلام می دارد: "من با نظریاتی که در شماره اول کارها و روزها اعلام شده است هیچ گونه توافقی، حتی به طور نسبی ندارم، هرچند که خودم با آن مجله همکاری کرده ام. زیرا..." و به دنبال آن اعتراض های شدید بر ضد مواضع بنیانی ایوانف می آید: (آپولون، شماره 5، 1912). آ. بیه لی در خاطراتی که از این سال دارد، ارزیابی تعیین کننده ای از فعالیت ایوانف به عنوان ایدئولوگ سمبولیسم به دست می دهد و می نویسد: "از یک سو او تکیه گاه های محکمی به اندیشه های ما داد و از طرف دیگر ناخواسته دایره جستجوهای ما را توسعه داد و در عین حال تلخی و شدت را

از آن حذف کرد. با گرد هم آوردن "پیروان انحطاط" (Decadents)، سمبولیست ها و ایده آلیست ها، در یک گله، عملاً مرحله اسکندرانای تلفیقی سمبولیسم را فراهم می آورد و ابزارهایی برای عامیانه کردن عامیانه نکردنی به دست می داد." (خاطرات در باره آ.آ. بلوک در "یادداشت های یک خیالباف" شماره 6).

بلوک، بنا به گفته "بیه لی" در این ایام از ملاقات با "و. ایوانف" احتراز می کرد و در نامه ای به مادرش در 1911، در باره شیفتگی خود به نوعی هنر مبارز نوشته بود که وان ری یل Van Rhiel مبارز هالندی خیلی بیشتر از "و. ایوانف" الهام بخش شعرعای او است. و اثر حقیقی هنری فقط وقتی ظاهر می شود که انسان ارتباطی خودجوش (نه کتابی) با دنیا برقرار کند.

□

لزوم یک تحول سریع و یک قطع رابطه بیش از پیش احساس می شد. بحث و جدل های بی پایان در باره سمبولیسم فضای دور و بر آن را خفه کننده کرده بود. یک رشته اتهامات و سرزنش های متقابل، دعوای شخصی و بحران های ایدئولوژی آشفته آغاز شد. مقاله کوزمین در باب "وضوح" با حمله های دیگر به سمبولیسم و ایدئولوگ های آن سبب انتشار پاسخ نیش داری در شماره اول کارها و روزها شد. پاسخی که نشانه های انحلال مکتب در آن کاملاً هویدا است: "گاهی شنیده می شود که اعمال عده ای از برجسته ترین دوستان ما را به باد اتهام می گیرند... با این ترتیب دیگر نه احتیاجی به هنرمند داریم و نه به متفکر انتزاعی... م.م. و ن.ن. یکی پس از دیگری دور انداخته شده اند. خود ما هم هر کدام در برابر ارزش های

جداگانه ای سر خم کرده ایم. ما تسلیم شیوه سخن خاصی شده ایم که با آن در قلمرو هنر، فلسفه، مذهب، و عرفان اظهار نظر می کنیم. حقیقت این است. دریافت بدون دقت وجود ندارد و برای ما هیچ احساس خلاقیتی نیست که عاری از بیانی شفاف باشد. اما اشکال خلاقیتی که قبلاً به آنها اشاره شد و تقسیم بندی آنها، نتیجه نظام بندی آن چیزی است که قبلاً آفریده شده بود. اما وقتی بین ما مرز تازه ای ظاهر می شود که با مرزهایی که قبلاً خودمان تعیین کرده بودیم تطبیق نمی کند، این مرز تازه برای ما به منزله ظهور ابهام و آشفتگی است. یک زبان تازه پیوسته نوعی "ابهام" است. ما عصر خاص ابهام خود را داشته ایم. اما دیروز توانستیم ابهام زبان تازه ای را بشناسیم. چیزی نگذشته که زبان تازه به وسیله تازه ای برای خراب کردن زبان سابق بدل شده است. بدین سان شیفتگی تازه ای نسبت به هر آنچه کامل و روشن است ایجاد می شود. و ما در این شیفتگی دروغ تازه ای را پیش بینی می کنیم. پلیس داوطلبی ظاهر می شود، جرقه تازه ای از وضوح پدیدار می شود. همه دیروز به نظر ما روشن می آمد، با وضوحی وهن آمیز، اما امروز برعکس است و هر آنچه در گذشته واضح بود، مظنون به ابهام است. باسترکی از لانه شکوه و جلالش پرواز کرده و به آسمان رفته است و "طرکه" ای که در دست ما باقی مانده مطرود است... در محکوم کردن کسانی که تا دیروز با احترام "نه فقط شاعر" شان می نامیدیم و امروز بی هیچ مراعاتی به صفت ننگین "آماتور" متصف شان می کنیم، عجله به خرج ندهیم. ۲.

۱. چکاوک، جل. ۲. از مقاله "باسترک ها و طرکه ها" در شماره اول مجله "کارها و روزها" 1912، اشاره به ضرب المثلی که می گوید: "وقتی باسترک نباشد، انسان به خوردن گوشت طرکه قناعت می کند."

سمبولیست ها که خودشان را به عنوان "طرقة" معرفی می کردند و انتظار داشتند که مورد احترام واقع شوند، دیگر نمی توانستند کسی را به خود جلب کنند، مگر دنباله رو و مقلدان را. می بایستی "باسترک" را در آسمان جست، زیرا هنر نمی تواند به طرقة اکتفا کند. می بایستی به هنر بازگشت، از "برج" سمبولیسم که بلند و بی هوا است بیرون آمد. می بایستی روابط خود را با زبان شاعرانه که به لهجه مرده و عاری از گسترش زنده درآمده است تغییر داد. می بایستی یا یک "ابهام" تازه و زبانی وحشی و تازه خلق کرد و یا زبان شاعرانه سنتی را از زنجیره های سمبولیسم آزاد کرد و به سوی تعادل تازه ای رهبری کرد. یا بهتر بگوییم، دو مساله مطرح بود: انقلاب یا تحول.

شعر روسی هر دو راه را در پیش گرفت. گسست های تاریخی خشن در هر قلمروی که باشد، هرگز از طریق اصلاحات عملی نمی شود. قبل از اقدامات "آشتی جویانه" تحول، خشونت اولیه انقلاب بر پا می شود که اوج آن عبارت است از ویران ساختن سنت و قالب های قدیم. همین وضع پیش آمد. از صفوف خود سمبولیست ها که در همان مکتب ایوانف تربیت شده بودند و به ضرورت اصلاحاتی اعتقاد پیدا کرده بودند، "آکمه ایست ها" (۱) بیرون آمدند. آنها با سنت "هنر متعالی" قطع رابطه نکرده بودند و خودشان را "ویرانگران سمبولیسم" نمی دیدند، بلکه ادامه دهندگان بلافصل و وارثان مضروع آن می شمردند. قدرت سمبولیست ها ضعیف شده

۱. Acmeisme از کلمه یونانی Akme به معنی اوج و ذره گرفته شده است. آکمه ایست های معروف که در واقع نظریه پردازان این مکتب اند، عبارتند از میخائیل کوزمین و نیکلای گومیلیوف که با همسرش آنا آخمتوا "کارگاه شاعران" را تشکیل داده بودند.

و عوارض یک هرج و مرج شاعرانه ظاهر شده بود: می بایستی سنت های منسوخ را طرد کرد و سنت های دیگری را جایگزین آنها ساخت. می بایستی خود را از پیشداوری های نظری نجات داد و نظمی تازه و تعادلی تازه آفرید. پیشاهنگان "آکمه ایسم"، که در راس آن "صنف شاعران" قرار داشتند، چنین رسالتی برای خود قایل بودند. S. Gorodetski س. گورودتسکی که به طور کلی در جهت گیری های خویش مردد و ناپایدار بود، اما پیوسته با قاطعیت حرف می زد، در مقاله ای تحت عنوان "چند جریان شعر معاصر روس" (آپولون شماره 1، 1913) چنین نوشت: "می توان در نظر گرفت که جریان سمبولیستی روس، دست کم در بستر اصلی خود، خشکیده است. هنر قبل از هر چیزی، حالت تعادل است. دیگر این که هنر، استحکام است. سمبولیسم بویژه این قواعد هنر را تحقیر کرده است. سمبولیسم کوشیده است که از سیلان کلمات استفاده کند..." الخ. این اعلام موضع آشکاری بود مبتنی بر رد عرفان و رویکرد به هنر رومی که برعکس هنر آلمان "نیروی رنگ ها را دوست دارد، که اشیا را از هم جدا می کند و خطوط را با کمال دقت ترسیم می کند." نام چهار نفر به عنوان استادان جدید مطرح شده بود: شکسپیر، رابله، وتون، و تئوفل گویته.

در همان زمان، انقلابیون به میان آمدند که طرفدار قطع رابطه اساسی و انکار تجربه گذشته و همه سنت های هنر متعالی بودند. مخاطب شعارهای آنها گروه های ادبی نبود، بلکه توده های مردم بود. همان جماعتی که سردمداران هنر متعالی پیوسته تحقیر شان کرده بودند. اقدام آنها جنبه اجتماعی و مبارز داشت.

آنها جماعات را با استعارات زمخت شان و حمله بر هر قدرتی گنج می کردند. مردم متحیر می ماندند با وجود این گوش می دادند. قیامی واقعی بود و اما در باره نظم و تعادل و پدران و میراث آنان اصلاً سخنی در میان نبود، چنین بود فعالیت اولین فوتوریست ها...

مثل همیشه، تئوری با عمل تطبیق نمی کند. و عملاً در اینجا تناقض ماده ای در میان نیست، بلکه ارتباط بسیار پیچیده تر مطرح است. آشکار است که فوتوریست ها چیزهایی از سمبولیسم را به تملک خود در آورده اند، اما یک نکته بسیار مهم است: آنها صریحاً مسأله زبان شعر را مطرح کردند، به مسأله "کلمه چنان که هست" بازگشتند و از کاربرد سنت های مکتب سمبولیست سرباز زدند. جنگ آنها نه برای رسیدن به توافق بود و نه به قصد افشا تضادهایی که در کار سمبولیست ها وجود داشت، بلکه برعکس با هدف تیزتر کردن نوک حمله بود. همان طور که در هر دوران بحرانی ناگزیر پیش می آید، آنها عالماً و عامداً کار هنری را تنزل می دهند، نوع "ساتیر" (هجو) و به طور کلی سبک کمیک از نو زاده می شود. شرشنویچ Cherchenevitch به حق، مایاکوفسکی Mayakovski را "کمیدی باز بزرگ عصر ما" می نامد. آنها ضربه نهایی را به آیین قطعات کوچک غنایی (سوگنامه، رمانس) که در شعر روسی قرن نهم شکوفا شده بود وارد کردند و پیوند مجدد با خانواده شعر قرن هجدهم، یعنی چکامه (اود) و هجویه (ساتیر) برقرار کردند. از شاعران قرن نهم از همه نزدیک تر به آنها نه پوشکین است و نه تیوچف، بلکه نکراسف است با کشتی که به چکامه دارد. و به ویژه با ارزش دادنش به "تنزل" شکل و زبان. سمبولیست ها با

تمایل التقاطی شان به جذب همه سنت های شعر روسی، کوشیده بودند که نکراسف را نیز توجیه کنند و شعر او را "شعر متعالی" تلقی کنند. (بالمونت بی یلی). اما فوتوریست ها ما را با احساس "نکراسف حقیقی" آشنا کردند، که ویرانگر سنت های کلاسیک بود و در عین حال بندهایی را که او را به "شعر غنایی مابعد نکراسف" ارتباط می داد (شعری به سبک نادنسون Nadson که بالمونت از عناصر آن استفاده کرده بود) گسستند. در میان شعارهای آنها تعدادی از سنت ها که به نظر می رسید از مدت ها پیش مدفون شده است، جان دوباره یافت. بخصوص در شعر Khlebnikov خلیب نیکوف با "کلمه- ریشه ای" اش و علاقه او به قاموس روسی قدیم و به گذاشتن کلمات روسی نو ساخته به جای همه کلمات خارجی. بدین سان نوعی تجدید حیات طریقه بنیان گرای شیشکوف را در کار او می بینیم. این کوشش لغت شناختی که جای پژوهش های فلسفی و مذهبی سمبولیست ها را گرفته بود، مشخصه اصلی فوتوریسم روسی است.

اگر در باره همه مراحل رشد این نبرد بیندیشیم، می فهمیم اشتباه خواهد بود اگر "آکمه ایسم" را سرآغاز یک گرایش تازه شاعری بنامیم و مکتب تازه ای که سمبولیسم را پشت سر گذاشت. آکمه ایست ها یک گروه مهاجم نیستند: آنها فکر می کنند که رسالت اساسی شان رسیدن به یک تعادل است، حل تضادها است و آوردن یک رشته اصلاحات. همان اندیشه تعادل، همبستگی و تکامل که تکیه گاهی است برای اصطلاح "آکمه ایسم"، مختصات مجریان آن است نه پایه گذارانش. در عمل، آنها گذشته از

آن که سنت ها را تغییر نمی دهند، بلکه برعکس به منزلهٔ محافظان آگاه آن سنت ها بودند. افتخار اعادهٔ حیثیت ژوکوفسکی، تیوچف، و فت Fet با سمبولیست ها است و نیز همان ها بودند که شروع کردند در بارهٔ پوشکین، باراتینسکی و یازیکوف به نحو تازه ای سخن گفتن. آکمه ایست ها همین قلمرو سنت را توسعه می دهند و ماندلشتام Mandelstam با اعلام این که "شعر انقلاب، شعر کلاسیک است." خط کلاسیک را تقویت می کند.

□

آکمه ایسم آخرین سخن مدرنیسم است. آنچه مشخصهٔ مشترک آن دو را تشکیل می دهد، برقراری سنت های تازه، از هر قبیل که باشد، نیست، بلکه نفی نسبی اصولی است که موج دوم سمبولیست ها به میان کشیده بودند و سبب پیچیدگی شعر خود آنان شده بود. بی سبب نیست که "آکمه ایست ها" آی. آنسکی I. Annenski را به درجهٔ استاد بزرگ خود بالا بردند که بیش از دیگران مشخصات اصلی موج اول سمبولیسم را، که مدرنیسم ویا "انحطاط" نیز نامیده می شد، دست نخورده نگه داشته بود. بدین سان آن وضع زیبایی شناختی که نقطهٔ عزیمت این نهضت بود، حفظ شده بود، اما بعدها نهضت سمبولیسم، از این وضع زیبایی شناختی فاصله گرفته بود، زیرا تسلیم این اندیشه شده بود که گرایش های هنریش را بر پایهٔ مذهب و فلسفه بنیان گذارد. اما سرانجام دو انتهای منحنی به هم پیوست و دایره با بازگشت به نقطهٔ عزیمتش بسته شد. آکمه ایست ها با تایید ارتباط خودشان با "آنسکی" در واقع به عنوان آخرین بازیگران این دایرهٔ بزرگی که مدرنیسم نام دارد به میدان آمدند.

پیش تاختن و پشت سر گذاشتن سمبولیست ها کار فوتوریست ها بود. اما شعر روسی، در دست های آنها چنان تغییر شکلی داد که کم تر تصور می رود به این زودی ها تحولی دیگری به خود ببیند. نشانهٔ مشخص این تحول نظریهٔ "ایماجنیست ها"^(۱) است که اصل ایمیج (تصویر) را پایگاه شعر قرار می دهد. اصل منظوم بودن شعر رفته رفته ضعیف می شود و در عوض، راهی به سوی شگفتگی نثر هموار می گردد. کوشش "بی یلی" به این قصد که مرز بین شعر و نثر را از میان بردارد، نشان دهندهٔ یک دوران انتقالی است، اما کاری است اجباری و مصنوعی و آینده ای ندارد. فعلاً ما به سوی یک نثر حقیقی می رویم که رو به شعر ندارد. و شعر محکوم به این است که چند سالی در خود فرو رود و نیروهای تازه ای ذخیره کند.

تعادل بین شعر و کلمه، بین عنصر وزن و عنصر کلمه. و شعر ادبی بی آن که تحول آیندهٔ آن را در نظر بگیریم، از هم اکنون سبکی کمال یافته است، به منزلهٔ قانون و قاعده ای درآمده است که می توان از آن تقلید کرد، اما فعلاً نمی توان چندان از آن فراتر رفت. تاریخ قوانینی برای خود دارد، حتی اگر آنها را مانند راز سر به مهری از همه مخفی کند.

۱. پیروان Imaginisme مکتب شعر روسی در آغاز حکومت شوروی (1917-1919) که تحت تاثیر ایماجیسم انگلیسی بود و مدت کوتاهی نیز "یسنین" در رأس آن قرار گرفته بود.

- این بحث ادامه دارد

کلید او دمنه

(اریایي فولکلور)

د تیرو په ادا می سره

د دمنه د کارونو د ارزونې په اړه

راوی برهمن ته وویل:

شپه پیرانگ تر ناوخته له زمري سره په مجلسونو تېره کړه. کله چې له هغه ځایه رخصت سو نو پر لاري د کلپله او دمنه کور ته ورسېدی. هلته تم سو. وایي ورپدل چې کلپله خپل ملگری ملامتوی او ورته وایي:

د چغلیو او شیطانت نتیجه خو هغه سوه چې حقیقت یې د خیال په پرده کې پټ کړ. دښمنی د دوستی او وحشت دالفت ځای ونیوی. اوس ووايه چې کله به زمري خپل عقل ته مراجعه وکړي او پر دمنه به بدگمانه سي؟ همدا راز راته ووايه چې زمري څرنگه د دمنه غداری روښانه او دمنه د ځان ژغورني له پاره کوم دلیلونه وړاندي کړل؟

برهمن وویل:

له زمري او شنزه به سره دي بي وفايي وکړه. کله چې دغه خبره رسوا سي نو به زمري او ټوله حیوانان ستا غداری و نه بخښي او ټوکر ټوکر به دي کړي. زه نور ستا سره همسایه توب نه کوم او ستا سره نه اوسم. لیکن دمنه ورته وویل:

اوس د دي وخت نه دی چې د بل په غمونو سر خور کړو، دښمن مړ او بری زموږ په برخه دی.

ویني ټویول نه پټېږی او فتنه اچول په پای کې رسوا کېږي.

کله چې پیرانگ دغه خبره واورېدله نو برابر ولاړ د زمري مور ته. هغې ته یې وویل:

زمري به تل د شنزه به بڼه کارونه یادول. ځکه شنزه به تل له هغه سره ناسته ولاړه لرله. مجلسونه یې ورسره کول او بڼي مشورې یې ورکولې. ځکه نو زمري تل هیله لرله چې دی په خپله او نور کسان د شنزه به په اړه خبري اتری او مجلسونه ورسره وکړي. په دغه لړ کې یوه

که وعده راکړي چې زما نوم هیچاته نه یادوي، نو به د شنزه به او دمنه حال درته ووايم. د زمري مور اطمینان ورکړ چې هیڅ چا ته به نه وایي. پیرانگ ټول هغه څه ورته وویل چې د دمنه او کلپله په خبرو کې اورېدلي وه.

شاکرم
سال ۱۳۸۱

دوست او مشاور دي ويلي دي رسوا سوي دي او نه بنيابي چې تا ژوندی پرېږدي.

دمنه وويل: اول نو د نړۍ به پېښو کې هيڅ شی بې ويلو نه دي ايښي چې راتلونکی د هغه په اجرا کې له ستونزو سره مخامخ سي. له ډېر پخوا څخه ويل کېږي:

هر کار چې تر سره کېږي ټول د برخليک کارونه دي او هوښيار کس که هر څومره پرېږي هم وکړي او د خپل اروا او تن د ساتلو به اړه هر څومره زيات تلاش وکړي له مرگ او بدي ورځي څخه ځان نه سي ژغورلای. د پاچا د مشوره کوونکي په څير د ارام ژوند او روغتيا هيله او بدکارانو سره به ناسته ولاړو کې د خوشبختی د لاري موندل داسي دي لکه د چيني پر اوبو چې ژوند وليکل سي او يا پرور پر توپان وسپارل سي. هر هغه څوک چې پاچا ته به رايه ورکولو کې صادق وي، د مرکوبي پېښو مخامخ کېدل يې تر نورو زيات وي ځکه:

د پاچا ټول دوستان او دښمنان له هغه سره دښمنان سي. د پاچا دوستان د حسد او د هغه د ځای او مقام د لاسته ورورلو له پاره او دښمنان يې د وطن د گټو له پاره د هغه د ښو مشورو او گټورو پندونو د ورکولو له امله ځکه نو د سمي لاري غوښتونکو د ارامی او راحت دېوال ته تکیه کړي او له دغي بې بنسټه نړۍ څخه يې مخ اړولی او د خوښيو او خوشاليو څخه يې لاس اخیستی دی او يوازي والي يې د خلکو سره پر ناستی ولاړي او د خدای لمانځنه يې د خدای د بندگانو تر فرمان وړلو غوره گڼلې وي. ځکه چې د لوی خدای په دربار کې د نېکۍ عوض بدي او د لمانځني عوض ترېته نه وي. د هغه په دربار کې بې عدالتي نسته.

د بندگانو کارونه سرچپه وي ځکه دلته د کارونو ارزښت په چلندونو او غوره ماليو اړه لري، نه په وړتيا او لياقت. کله د دوستانو د خوشالولو له پاره تباه کوونکي ازاد وي او کله نېک مشوره ورکوونکي د گناهکارانو په شان تر پوښتنی لاندي ځورول کېږي.

زما او غويي تر منځ داسي څه نه وه چې پر هغه دي سره وران سوي يو. زړه دشمني يا داسي ميراثي اړيکي مو نه سره لرلي چې ترمنځ مو دښمنی پاته سوي وي. په هغه کې د بد عملی يا د ډېري مهربانی دومره تمايل نه وو چې له هغه سره مي حسد او کينه پيدا سوي وي.

ما خو هغه خبري چې له شنزه به څخه مي اورېدلی وي پاچا ته ورسولې او خپله نظريه مي هم ورته وويله. زياتي نو دغه په پاچا اړه لرله چې څرنگه عمل يې بايد کړی وای. البته پاچا ته دغه خبره هم معلومه ده چې ما له شنزه به سره هيڅ دښمني نه لرله چې پاچا د هغه پر ضد وهڅوم، بلکي هغه ما پاچا ته راوستلی وو. خو کله چې وپوهېدم د پاچا په اړه د شنزه نيت خراب سوی دی نو مي دغه خبره د پاچا تر غورو ورسوله، نور يې په پاچا اړه درلودله چې څه وکړي.

کله چې زمري د دمنه خبري واورېدلي وي ويل:

بايد هغه قاضيانو ته وسپارو چې په کارونو کې پلټنه وکړي. ځکه د ښه عدالت له پاره لازمه ده پېښي وڅېړلي سي او تر هغو چې دغه کار نه وي سوی جزا يا انعام نه سو ورکولای.

دمنه وويل: د پاچا تر عقل او انصاف پرته به نو بل څوک رښتینی او عادل وي؟ هر فرمان

چې ورکړي، زما نه هغه ته گوته نه سي نيولای او اسمان يې نه سي ردولای.

دپاچا له ټينگي عقيدې څخه دي پټه نه وي چې:

د گومان او پوهي ترمنځ توپير يوازي په زيار او سره سينه د کارونو د پر مخ وړلو له لاري کېدلای سي. زه بېغمه يم چې که زياته پلټنه وسي د پاچا له قهره به وساتل سم او زما د لمني پاکوالی او د ويلو رښتینوالی به د لمر په شان روشنانه سي. که ما په ځان گناه ليدلای د خپلي زياتي پلټني او څېړني پر کار به مي ټينگار نه کولای. ځکه باور لرم چې زما رښتینوالی او له ځانه تېرېدنه به ژر روشنانه سي. کله چې کوم شی بڼه بوی لري نو يې خوش بويي په هوا کې خپرېږي او ټولو ته رسېږي. که ما په دغه کار کې گټه لرلای نو به په مساعد وخت کې تبديلی او د پاچا په دربار کې به نه حاضرېدلای او فرمان وړلو ته به می غاړه نه اېښولای او د خپل مرگ په انتظار به نه کېښستلای.

خو زما هيله دا ده چې تحقيقات مي داسي چا ته وسپارل سي چې له دوکې او استفاده کولو څخه خلاص او پاک لاس ولري او هغه ته فرمان ورکړه سي د څېړني او پلټني بهير پاچا ته ورسوي. پاچا به هغه په خپله شاهي لوره پوهه وگوري تر څو چې زه بې دليله له منځه يو نه وړه سم.

يوه له حاضرينو څخه وويل:

دمنه دغه خبري د پاچا د ستايلو له پاره نه کوي، بلکې خپل ځان خلاصوي. دمنه وويل:

څوک دی چې ماته دي تر ما بڼه پند راکړي؟ هر هغه څوک چې د ضرورت په وخت کې ځان يوازي پرېږدي او د خپل ځان په ساتلو او

ازادولو کې تلابن نه کوي، نور به هم هغه ته اميد ور نه کړای سي.

ستا خبره لنډه تمامه سوه او خبرو دي بېعقلي څرگنده کړه! خو بايد وپوهېږي چې ستا دغه بيانیه له پاچا څخه پټه نه ده کله چې په هغه کې لږ غور هم وکړي په خبرو کې به دي فريب ومومي.

د پاچا مور وويل: پخوانيو دوکو دي نه يم اريانه کړي خو دغو اوسنيو خبرو دي په حيرت کې اچولي يم چې په هره خبره کې يې وړاندی کوي.

دمنه ورته وويل: د رايې ورکولو ځای همدا دی که ومنل سي. د مثالونو ځای همدا اوس دی که يې څوک د عقل په غوږونو واوري.

د پاچا مور وويل: ای دوکه بازه! اوس هم گومان کوي چې په دوکو او فرېبونو ځان وژغوري؟

دمنه وويل:

که يو څوک بڼه کوي او بد ورسېږي، او يا کوم څوک چا ته خير ورسوي، خو هغه ته د خير پر ځای شر ورسېږي، نو دغه کس به د هغي بڼې په شان وي چې له ډېره حرصه يې د خپل يار او غلام ترمنځ توپيرو نه کړای سو.

زمرې وويل:

هغه څرنگه کيسه وه؟

دمنه وويل:

(نوربیا)

اعتماد به نفس و پابندی به عزت و آبرو

خود را ارج می گذارد و به آن پابند می ماند، ترجیح می دهد گرسنه و تهی دست باشد؛ ولی برای مفت و نامشروع سر خم نکند. انسان هایی که فاقد اعتماد به نفس اند، بیشترین مواد سوخت بستر فسادند و همواره مورد سؤاستفاده قرار می گیرند. انسان های شریر، مفتن، غارتگر، مفسد، حریص و بازارزده از انسان هایی که اعتماد به نفس ندارند و پابند عزت و آبروی خویش نیستند، به عنوان ابزار، در امر تحقق اهداف شیطانی خود بهره می گیرند. انسان هایی که اعتماد به نفس در شخصیت شان جا به جا است، مصمم، با اراده، شجاع و پا برجا و استوارند و از همین سبب آسیب نمی پذیرند و دستخوش اهداف و مقاصد شوم و شیطانی نمی شوند. انسان های این چنینی با مفسد و بدی ها آشتی ناپذیرند و همواره با آنها به مبارزه می پردازند و پیشامدهای دردناک را تحمل می کنند. این ها مصمم اند با حلال و مشروع و خیر زندگی کنند و با بال خود پرواز نمایند.

متأسفانه گاهی انسان های خودکامه، خود برترپندار، خودنما، مغرور، خودخواه، قدرتمند و زورمند را دارای اعتماد به نفس جا می زنند، در حالی که انسان های گمراه، هرچند خود را دارای اعتماد به نفس جا بزنند و به نمایش

اعتماد به نفس، خودباوری است که انسان با این ارزش انسانی قادر می شود بیشترین بر خویش حساب کند، خود را جدی بگیرد و احساس ناتوانی و بیچارگی نکند. البته بدون این که در خودخواهی و خودکامگی سقوط کند. عزت و آبرو در واقع همان ارزش هایی اند که انسان را از سقوط به بیهودگی و فرومایگی در امان داشته آن را سرفراز نگه می دارد. عزت و آبرو، اعتبار، مایه، ظرف و وزن انسان است که با همت و خودباوری در انسان شکل می گیرد و با تقوا، قناعت، راستی، صداقت، تواضع، صبر، تحمل و پرهیز از حرص، هوس و حسادت و خویشتن داری حفظ می کند.

اعتماد به نفس انسان را کمک می کند تا بر عزت و آبروی خود توجه داشته برای آن فداکاری کند. عدم اعتماد به نفس، انسان را در نزد خودش ناچیز، بیهوده، ناتوان، جبون و بی باور می نماید و قدرت توجه به عزت و آبرو را از او می گیرد. انسانی که اعتماد به نفس ندارد، در مانده است و بنابراین، به هر خس و خاشاک پناه می برد تا تحت حمایت قرار بگیرد. برای او عزت و آبرو مفهوم و ارزش ندارد و حتا خود را به معامله می گذارد تا نفس راحت بکشد. انسانی که اعتماد به نفس دارد، تعهد و قول و قرار

بگذارند؛ ولی خود عزت و آبروی خود را کم می گیرند، اعتماد به نفس آنها زیر سوال می رود. انسان های که پابند عزت و آبروی خویش نیستند، در واقع به خود باور ندارند و شاید در نرم باها بلرزند و فرو بریزند. خودکامه ها و قدرتمندان زیادی بوده اند که سرانجام بزدلانه به خودکشی پناه برده اند، کاری که قطعاً با خوی، خواص، رویه و رفتار انسان های که اعتماد به نفس دارند و پابند عزت و آبروی خویش اند، در تضاد و تقابل است. انسان های دارای اعتماد به نفس، همواره با خیر و خوبی سروکار دارند و اعتماد به نفس را به عنوان ارزش انسانی می پذیرند و از آن هرگز اظهار ندامت نمی کنند. این ها مایلند جسورانه از خود و از جایگاه خود دفاع کرده سرفراز زندگی کنند؛ زیرا راه خیر، عیب و شرمی ندارد که از فداکاری برای آن خودداری و پرهیز کنند. از جانب دیگر، اعتماد به نفس و پابندی به عزت و آبرو، توانایی دفاع و فداکاری را در انسان ایجاد می کند که قطعاً با ندامت بی جا، بیهوده و ناموجه و جبن سازگار نیست.

پاسخ تجاوز

مردی در نزد شخصی متمول نوکر بود. از بام تا شام زحمت می کشید و بعد با لقمه نان حلال به خانواده اش می پیوست و از خستگی کار روزانه احساس لذت می کرد.

مرد متمول همسری خیلی زیبا داشت که همواره خود را می آراست و با لباس های رنگین و تن نیمه عریان در مقابل چشم های مرد خودنمایی می کرد. نوکری جذاب و تنومند و بلندقامت، گویی زن را نمی دید و پیوسته پی کارش بود. زن ده ها طریقه را به کار برد تا توجه مرد را جلب کند؛ ولی مرد نیم گاهی

هم به زن نمی کرد و همیشه غرق در امور خویش بود. به امور منزل، باغچه و آشپزخانه می رسید و ترجیح می داد با کار بهتر، دستمزد حلال و مشروع به دست آورده احساس راحتی کند.

یک روز پاییزی که گرمای خورشید با لطف خاصی اندام مرمرین زن را می نوازد، هیجان زن لبریز شد و در حالی که غریزه شهوانیش لجام گسیخته بود، مرد را نزدش خواند و به او هدایت داد تا پشت و پهلویش را با روغن زیتون بمالد. مرد که حیرت زده شده بود، با احتیاط لب به سخن کشود و خطاب به زن گفت:

- فکر می کنم کار من تا این سرحد نیست!

زن لبخندی زده گفت:

- اگر می خواهی کار خود را از دست ندهی، بالای حرفم حرفی نگو! بهتر است کاری را که می گویم، انجام بدهی!

مرد که برای از دست دادن کارش نگران بود، بلافاصله روغن زیتون را گرفت و پشت و پهلویش را مالش داد. زن به مرد هدایت داد که تن پوشش را بیرون کند تا بهتر مالش شده بتواند. مرد همانی می کرد که زن می گفت تا این که زن کاملاً عریان شد. مرد که همه هوش و حواسش برای کارش بود، پیوسته می کوشید زن را بهتر مالش بدهد تا سبب ناراحتی او نشود و کارش را از دست ندهد. ناگهان زن از جا پرید و مرد را به آغوش کشید. مرد قوی و خودباور با یک تکان مردانه از آغوش زن پریده گفت:

- زن بدکاره، نمی شرمی که با مرد بیگانه...!

زن قاه... قاه... خندیده گفت:

- مرد احمق، زنی با این زیبایی ترا می خواهد و تو کبر می کنی! کاری که کردی برایت بسیار قیمت تمام می شود؛ اگر با من نیایی، شوهرم را می گویم که بر من تجاوز کردی. آن وقت نه تنها کار خود را از

دست می دهی، بل که جایز زندان می شود و خانواده ات از گرسنگی می میرند!

مرد آهی کشیده گفت:

"ملک خدا تنگ نیست، پای غریب لنگ نیست!"

اگر من زندان رفتم، تو و شوهرت نیز بی عزت می شوید؛ چرا که من خاموش نمی مانم و حقیقت را برای همه می گویم!

مرد نوکر بی درنگ منزل زن را ترک کرد و رفت تا کار دیگری برایش دست و پا کند. مرد هنوز از کوچۀ مرد متمول دور نشده بود که شخص متمول وارد کوچۀ شد و او را دیده موترش را متوقف کرد و جویای احوال مرد شد. مرد که ناراحت بود، آهی کشیده گفت:

- از کار در منزل شما خسته شده ام، می روم تا کار دیگری برایت پیدا کنم.

مرد متمول قاه... قاه... خندید و در حالی که چشم هایش مانند چشم های موش بر مرد بخیه بود، گفت:

- او ناجوان، مرا نگفته کار را ترک کردی، خوب می دانی "قدر زر را زرگر می داند" و قدر ترا من می دانم. حالا که از کار در خانه خسته شده ای، مشکلی نیست. از این پس به حیث ناظر در مزرعه کار کن! هم کار آزادتر و هم معاش بهتر! چه گفتی؟

مرد لبخندی زده گفت:

- خیر ببینید؛ ولی یادتان باشد که دیگر برای یک بار هم به منزلتان بر نمی گردم!

مرد متمول مجدداً قاه... قاه... خندیده، گفت:

- هر طوری که بخواهی موافق هستم. حالا با من بیا که ترا مزرعه ببرم و به دیگران معرفی کنم. از زمین ها، از کشت و زراعت و باغ ها و مواشی نظارت کن و شبانه هم خانه برو. هدایت می دهم برایت موتری تهیه کنند تا بهتر و آسان تر به کارها برسی.

مرد با شخص متمول کنار آمد و زندگیش بهتر از پیش شد؛ ولی همیشه یک سوال آزارش می داد و آن این که (چرا زن مرد متمول بر وی تجاوز کرد؟) و شخصیت مرد متمول را با تمام خوبی هایش زیر سوال برد.

- برگرفته از: کتاب "کی ها انسانهای بهتر اند؟"، اثر جهانبین، چاپ نخست، پاییز 1393

توکی

د تحریري از موميني په جريان کي يو ښه لایق زده کوونکي غوښتل چي خپل یوه ملگري ته نقل ورکړي. نو د سوالو جوابونه یې په یوه کاغذ کښي ورته ولیکل او به پای کښي یې دا جمله هم ورته ولیکله، چي وبخښه، ما دا نقل ژر ژر درته لیکلی دی، ځکه د تلوار کار دی.

نقل ملگري یې چي کله نقل خپلي پارچي ته کاپي کوی، نو په خپله پارچه کښي یې هم عین جمله ولیکله، چي وبخښه، ما دا نقل ژر ژر درته لیکلی دی، ځکه د تلوار کار دی.

+++

یو دوست د بل کره په ژمي ورغی چي هیڅ د ځای امکانات یې نه درلودل، نو د کور خاوند ورسره ډبر په عذاب شو.

کله چي یې مېلمه ته ډوډی راوړه نو په دروازه کښي وښویدی او ډوډی ټوله ورځه چپه شوه. نو مېلمه ورته وویل: چي دوسته! رشتیا ده چي مېلمه به ژمي کښي ډبر زور غواړي. د کور خاوند چي ډبر دردېدلی وو، ورته وویل: چي به دوبي کښي یې لا مور...!

راتولونکی: پ. باوری

مردی که می‌خواست زبان حیوانات را بداند

حضرت موسی تقاضای او را نزد خداوند برد و گفت: "ای خداوند بزرگ. من مطمئن هستم که این یک کار شیطانی است و شیطان در این شخص نفوذ کرده است. حال من با گرفتاری این بنده تو چه بکنم؟ اگر به او زبان حیوانات را نیاموزم او از تو سر بر می‌گرداند و اگر به او تعلیم زبان حیوانات را بدهم او به خود و دیگران آسیب خواهد رساند. من با این مخلوق یک دنده و سمج چه کار کنم؟"

خداوند دستور داد: "به او زبان حیوانات را بیاموز، او خود روزی پشیمان خواهد شد و برای جبران آن نزد تو خواهد آمد. من بخشنده و مهربان هستم و نمی‌خواهم بنده ای را آزرده خاطر سازم. ما نیاز او را برآورده می‌کنیم بگذار خودش تصمیم بگیرد. شمشیر در دست یک مرد، یا او را جنگنده و مدافع حق می‌کند و یا او را به صورت یک دزد مسلح در می‌آورد. این شمشیر دولبه است. بگذار خودش راست کرداری خود را تجربه کند."

یک بار دیگر موسی سعی کرد که مرد جوان را نصیحت کند و به او گفت: "این خواست زشت را فراموش کن. روزی می‌آید که شرمنده می‌شوی. این خواست تو هیچ چیز جز یک مالیخولیا، و دلایل تو چیزی جز دلایل

مرد جوانی نزد حضرت موسی رفت و تقاضا کرد که به او زبان حیوانات را تعلیم دهد و گفت: "با دانستن معنی حرف های حیوانات وحشی، من به معلومات خود اضافه می‌کنم و در نتیجه، این امر به عقیده و دین من اضافه می‌کند."

او دلیل می‌آورد که زبان مردم در باره چیزهای دنیایی است، مانند چیزهایی که به آن علاقه دارند و احتیاج دارند. در حالی که حیوانات مسایل دیگری دارند که آنها را می‌دارد به مسایل مهم تری فکر کنند.

حضرت موسی خشمگین شد و با ناراحتی به او گفت: "این حماقت را فراموش کن. برای این که این کار، خطر بزرگی برای آرامش فکری انسان است. از خدا کمک بگیر تا ذهن ترا روشن کند. خداوند قادر است که ما را بهتر از هر کتاب و نامه، و از دهان و زبان هر مخلوقی تعلیم دهد."

مرد جوان پا فشاری کرد، ولی باز هم موسی تقاضای او را رد کرد. مرد جوان گفت: "خواهش می‌کنم به خاطر بزرگواری و سخاوت خودت مرا نا امید نکن. خداوند هم تقاضاهای بندگانش را می‌پذیرد و تو هم پیغمبر او هستی. بنده او را نا امید نکن!"

جز یک دروغگوی بزرگ نیستی. آن اسب که می گفتی کجا است؟"

خروس گفت: "اسب در جای دیگر مُرد. این تقصیر من نیست که ارباب ما اسب را برای این که ضرر نکند فروخته است. اما یک حادثه دیگری در راه است؛ فردا صبح زود قاطر او می میرد و البته این یک رحمت زیاد برای تو و سایر سگ ها است."

حرص و طمع باز در مغز جوان به حرکت درآمد و فوری قاطر را فروخت و از خطر و خسارت دیگری نجات یافت.

روز بعد، دوباره سگ پهلوی خروس آمد و فریاد زد: "تو ای دروغگوی بزرگ؛ حالا چه می گویی و چه عذری می آوری؟"

خروس گفت: "من خود هم متحیرم، ارباب قاطر را با عجله فروخت. اما نا امید نباش فردا این خدمتکار می افتد و می میرد. بعد چند مهمانی و ضیافت برقرار می شود و نان و غذای فراوان توزیع می شود. همه گداهان و خیلی آدم های دیگر از آن استفاده می کنند." ارباب باز این خبر را می شنود و خدمتکار را برای فروش به بازار می برد و با خوشحالی به خانه باز می گردد و به خودش می گوید: "آموختن زبان یک مرغ و یک سگ این قدر برای من سودآور بود، باید بروم و بخواهم که زبان حیوانات بیشتری را به من یاد بدهند."

سگ که کاملاً عصبانی و ناامید شده بود، این بار پیش خروس که از این جریانات سخت متحیر بود، می رود و می گوید: "خوب، این همه وعده که دادی چه شد؟ همه اش بی پایه از

مسخره نیست. این خیال شیطانی است که ترا مسخر کرده است."

مرد جوان با التماس گفت: "لااقل به من زبان سگ، این حیوان اهلی و خروس، این پرنده خانگی را بیاموز."

حضرت موسی تقاضایش را برآورده کرد و به او گفت: "از این به بعد دانش زبان این دو حیوان به تو داده شد."

روز بعد وقتی خدمتکار خانه بقیه غذای شب و خرده های نان را از سفره به دور می انداخت، خروس با عجله همه آنها را با نوک خود قاپید و برای سگ چیزی نگذاشت. سگ گفت: "این کار تو درست نیست. تو می توانی ذرت و غلات را از زمین برداری و بخوری و این تکه های غذا را برای من بگذاری. من نمی توانم مثل تو دانه بخورم و تو همه این خرده غذا ها را این طور از من می ربایی و می خوری."

خروس جواب داد: "ناراحت نباش؛ خداوند سهم هر کسی را به او می دهد. سهم تو هم به موقعش می رسد. اسب ارباب ما فردا می افتد و می میرد و تو می توانی هر چه می خواهی از گوشت او بخوری، چون مرگ اسب جشن و سرور برای سگ ها است. تو بدون هیچ زحمتی غذای زیاد خواهی داشت."

وقتی مرد جوان این حرف ها را شنید فوری اسب خود را فروخت. روز بعد وقتی که وعده های خروس توخالی از آب درآمد، جلو سگ شرمنده شد. سگ، سر او فریاد کشید: "تو خروس حقه باز، با آن همه دروغ. تو هیچ چیز

آب درآمد. باز هم می خواهی که به داستان ها و دروغ گفتن خودت ادامه بدهی. از دهن کثیف تو هیچ چیز جز دروغ بیرون نمی آید."

خروس می گوید: "این تهمت ها به من نمی چسبد. ما خروس ها همیشه راست می گوئیم. ما طلوع خورشید را بشارت می دهیم، ما برای نوع بشر یک موهبت هستیم و آنها را برای نماز صبح دعوت می کنیم. من حقایق را در مواقع نامناسب گفتم و ارباب با استفاده از گفته های من آنها را فوری برد و فروخت، اما او با این کار گور خودش را کند، چون خود او، این بار خواهد مُرد و فامیل او مقدار زیاد غذا در کوچه و بازار توزیع می کنند و غذای فراوان برای سگ ها اینجا و آنجا پخش خواهد شد، و گاو برای مراسم عزاداری قربانی می شود."

وقتی مرد جوان این حرف را شنید با وحشت زیاد به طرف خانه حضرت موسی دوید و گفت: "ای حضرت موسی، ای مرد خدا، مرا از این سرنوشت شوم نجات بده!"

موسی نظری به او انداخت و گفت: "برو از خودت فرار کن، برو و خودت را بفروش. حال تو متخصص شده ای ضرر را به گردن بندگان خداوند بیاندازی."

مرد جوان شروع کرد به خواهش و التماس: "مرا سرزنش نکن. بیش از این وجدان مرا شرمناک نکن. می دانم که ارزش بخشش و عفو خداوند را ندارم. من حالا باید خطایم را چطور جبران کنم؟"

موسی جواب: "فرزند من، تو روح با تقوا و خلوص خود را از دست داده ای. وقتی که

پیکان از دست رها می گردد، دوباره به دست باز نمی گردد. حال تو با اعتقاد خواهی مُرد و آنهایی که با ایمان می میرند در واقع تا ابد زنده خواهند ماند."

مرد جوان از پا درآمد و مریض شد و چند نفر او را به محل سکونتش بردند. صبح روز بعد، موسی هنگام دعا با خداوند به گفتگو پرداخت: "خدای بزرگ خواهش می کنم، ایمان را از این مرد تقصیر کار نگیر. او یک معتقد واقعی است. او را ببخش و از اعمال شرم آورش بگذر. او خودش در این غرقاب که خودش به وجود آورده غرق خواهد شد. او را نجات ببخش، تو ای خدای بخشنده، خداوند عشق."

از خداوند به موسی پیام رسید: "من به این بنده ایمان داده ام و او را همان طور که تو خواسته ای مورد عفو قرار می دهم. من به او مثل سایر مردگان روی زمین حیات می بخشم."

موسی جواب داد: "خداوندا! دنیای ما در تاریکی ها از میان می رود و اگر ما به دنیای دیگر قدم گذاریم آن وقت با نور همراه خواهیم شد."

- از مولانا جلال الدین محمد بلخی (مولوی)
تنظیم و نگارش از: دکتر علی محمد اربابی

د زوی د مرک په تہ

بېرته دوی ته راوگرځاوه خو د پیسو اندازه ورته څرگنده شي:

- څومره راتولي شوي دي؟

د ناستو پاتکيانو له منځه هغه چې اوږده ويښتان يې تر اوږو رسېدل، په لوړ اواز ځواب ورکړ:

- پينځه سوه ميليونه.

د لوی قوماندان تندې گونځې شو، په لاس کې نيولې تسپې يې په مېز کېښودې.

- ولې پينځه سوه؟! تېره هفته زرميليونه، دي هفته کې څه ټکه رالوېدلې ده؟

ټولو يو بل ته مړه مړه وروکتل، سرونه يې بې واکه ټيټ ونيول، له هېچا سون نه خوت، لکه پخپله دنده کې چې پاتې راغلي وي او ناغېرې يې کړې وي. امير طوفان په ونه ټيټ، يو موټی او وچ کلک ډنگر و، خو په جگړو کې يې زړورتيا، مهارت او مديريت ته هيڅوک نه رسېده. هغه نن سبا نه يوازي د جگړې يوه لويه جبهه رهبري کوله، خورا بې رحمه او ظالم هم و. له دې کبله نه يوازي نور وگړي ترې ډېر ډارېدل، خپل جنگيالي هم مخي ته نه ورتلل. د امير تور نور هم راوپارېد، په

د ماښام تياره خوره شوې وه، په پاڅه سرک نور گاډي نه تيريدل، له موټرو د پيسو راتلونکي پاتکيان پاس غونډی ته خپلو مورچلو ته راختلي وو. همدا چې ورو سرگروپانو د لوی امير په امامت جمع وکړه ټول د جگړه ايز مرکز وړي ودانۍ ته ورننوتل چې امير ته د تيرو تودو جگړو حال بيان کړي او له هغه سره په دښمن د راتلونکو حملو لپاره د ده په پلان وغږېږي، لارښوونې يې واورې او خپل وړانديزونه او غوښتنې ورسره شريکې کړي. خو امير مخکې له دې چې په دې اړه بحث راواخلي، د لوبې لارې د ټولو پاتکونو(پوستو) مسولينو ته امر وکړ چې د نن ورځ له لاريو او مسافرو راتولي پيسې د ده مخ ته کېږدي. پاتکيان يو په بل پسې ووتل او د لويو او ورو بانک نوټونو بوجی يې له ځانه سره راوړې. په درنگ شېبه کې له پيسو نه ډکو بوجيو لوی امبار جوړ شو. امير چې په يوه لاس کې يې زيره نيولې وه او په بل يې له تسپو ټکهار ويسته، د پيسو بوجيو ته ښه شېبه ځير شو، بيا يې په ده راتول ټول قوماندانان ناستې ته راوبلل:

- کښينئ!

د پيسو بوجيو ته له سره ځير شو، مخ يې

يو چې د ده مخې ته په پرته تفدانی کې يې
نصوار تو کړل، وويل:

- خو له دې مخلوقه د پيسو شکول هم لوی
قيامت او زړه چاودون دی، زاری او عذر خو
څه کوي، يو نيم به درته پرينگ په ژرا شي.

قوماندان اخوا دېخوا سترگې واړولې، يوه تن
ته يې لاس ونيو.

- سپيه!

د سپي د غږ په اورېدو يو دنگ پېر،
خمنډوکی ځوان چې په وليو يې اورېدو وپېنتانو
تالی وېلي او د لاسونو اوږده نوکان يې لکه
تېره غشي له ورايه بنکارېدل نېغ ودرېد،
قوماندان امر وکړ:

- گوره د دې مخلوق هزار نخري او باني
زده دي چې يو هم درنه بې محصوله لار نشي.
مور گوره د دې لارو په محصول غونډه جبهه
چلوو، زه يې هم جېب ته نه اچوم.

بل له لري راغږ کړ:

- قوماندان صاحب چې سپي او د ده غېږېدل
نه وای ولا که دې زمور په ډرکو نيمايي
محصول د دې مخلوقه بود کړی وای.

د ټولو پام سپي ته ورواوښت، سپي له
غروره وموسېده، اوږې يې پورته ونيوې، په
ملنډو يې وويل:

- اوس خو مي هر يو په ملا ټپوئ خو داسي
نه چې کومه ورځ راباندې څوک عريضه
وکړي، ونيول شم او تاسو راباندې د دې ټولو
کارو شاهدي ووايي؟

سر ايښی پکول يې له سره ليري کړ، په مېز د
ايښي تومانچې ترڅنگ يې کېښود، په غوسه يې
بيا وويل:

- څنگه مو سرونه ټيټ شول، لاری او خلک
کم شوي، که تاسو يې خپلو کې ویشئ؟

ټول ته وا له خوبه راپاڅېدل، وبنورېدل، د
قوماندان شک وپېرول، يوه چې تر ټولو مشر
و، ځواب ورکړ:

- يوه روپۍ دې حرامه وي، دې اونۍ کې
ټولې لاری له کابل وي، بل تن يې په پلوی له
بل کوچ نه راغږ کړ:

- هغه هم ټولې کډې وي چې خواران له
جنگه تښتېدل.

امير په خبرو کې ورولوېد:

- دا دوه ورځې خو جنگ هم درېدلې، اورېند
دی.

ده وخنډل:

- خو دا دوه ورځې مور هم د ټولو جنډر
ووېست. دا بوجی خو هم دې دوه ورځو کې
ډکې شوي دي.

امير سر وڅوځاوه، ويې ستايل:

- شاه باس! تکره شئ دا هفته ټول اورېند
دی، چې سمې پيسې راټولې کړئ. بنار له هر
شي خالي دی، دومره په مالونو ډکې لاری به
وگورئ چې د محصول په راټولولو به ستري
شئ.

- څه رايې وله.

- توپکوال شاگرز په سپين ږيري پسي له خونې ووت او په دم گړۍ کې يې نېغ د امير مخې ته ودراره، سپين ږيري چې له ډېرې غوسې يې سترگې سرې راوتلې وې سلام وچاوه. د سلام په اچولو ټولو ناستو کسانو سپين ږيري ته لږ بر وکتل خو يوه هم د امير په گډون د هغه سلام وعلیک نه کړ. امير لومړی ناستو قوماندانانو او ورپسې ده ته وکتل او ويې ويل:

- څه خبره ده بابا چې په دې توره خبره کې راغلی يې؟

سپين ږيري مخکې تر دې چې قوماندان ته عرض وړاندې کړي، ناستو کسانو ته لاس ونيو:

- صاحب د دوی په مخکې مې خوله خبرو ته نه جوړېږي.

د امير په گډون ټول حيران دريان شول يوه بل ته وکتل، لوی امير نېغ له چوکۍ راپاڅېد، ژر يې دی له لاسه راوښو، د باندې راووت. خو قدمه وړاندې يوه گوبنه ځای کې ودرېدل، امير وويل:

اوس ووايه څه غواړي بابا؟

سپين ږيري چې لاسونه يې ريږدېدل او تندې يې له غوسې او شرمه نور هم گونځې شوی و، په ورو وويل:

- زه مې زوی له تا غواړم.

په دې سره ټولو په کت کت وخنډل، امير لا خبرو ته خوله نه وه خلاصه کړې چې نابیره دروازه ووهل شوه او د ودانۍ يو ساتونکی توپکوال دننه راننوت او امير ته مخامخ نېغ ودرېد:

- صاحب يو سپين ږيري راغلی غواړي تاسو وويني.

ده تندې تريو کړ، نېغ راپاڅېد، په غوسه يې وويل:

- سپين ږيري په دې توره شپه کې څه بلا غواړي؟

- توپکوال هم اوږې وغورځولي:

- صاحب نږدې و چې رانه غلېدل شوی و، له غوره مې مرمۍ هم ورتېره کړه خو له ليرې يې لاسونه پورته او په زاريو شو.

د امير تندې نور هم تريو شو، بيا وغورېد:

- څه غواړي؟

- صاحب تاسو ته يې کوم عرض راوړی.

- د څه شي عرض؟ که څوک يې راسره په بند کې وي، ورته ووايه چې خپل پلار مې هم وي نه يې خوشي کوم.

توپکوال په آرامه سره وويل:

- صاحب مور ته هېڅ نه وايي، بس خپله خبره يې ټينگه نيولې چې خپل عرض يوازې تاسو ته وايي.

امير په مېز پرته تومانچه يوې غاړې ته کړه امر يې وکړ.

قوماندان جټکه وخوره، غورونه يې په لاسو
کې ونيول او بې واکه په توبو سر شو:

- توبه، توبه، توبه!

بيا يې لارې په زوره تو کړې، سپين ږيري
ته يې مخ ورواړاوه:

- اوس چپرې دى دا دله؟

سپين ږيري ژر له خولې ورووتل:

- له تا سره مجاهد دى.

امير سر ټيټ کړ، دى يې له لاسه راوښو او
نېغ بېرته خپلې خونې او ناستو کسانو ته
راوگرځېد. په راننوتلو يې ټول ناست
سرگروپان له ځايونو راپورته شول. امير په
خپل ځاى کښېناست سپين ږيري ته يې مخ
ورواړاوه، په لور غږ يې وويل:

- بابا د زوى نوم دې څه دى؟

سپين ږيري په لور غږ وويل:

- جلات.

د جلات د نوم په اورېدو ټولو يو بل ته سره
وکتل، امير په لور غږ وويل:

- دا د چا مجاهد دى؟

يوه تن په بېره لاس پورته کړ، سپين ږيري
ته ځير او بيا يې وويل:

- صاحب له ما سره دى.

سپين ږيري ته يې بيا لاندې باندې وکتل، په
خدا او توکه يې وويل:

امير جټکه وخوره او نور هم حيران دريان
شو:

- زوى دې؟

- هو صاحب.

قوماندان په خدا شو، په توکه يې وويل:

- مر که ژوندى؟

سپين ږيرى له غوسې سور راواوښت، په
لور غږ يې وويل:

- کاشکې د خنځير د مرگ زېرى راکړئ.

امير بيا هم د هغه د درد او احساس پروا
ونکړه توکه يې اوږده کړه:

- چې خون يې راوبخښئ او پيسې راکړئ،
سبا يې مړى رانه په هديره کې وغواړه.

سپين ږيري چې له غوسې اور اخېستى و او
ځمکې له شرمه ځاى نه ورکاوه، په لور غږ
وويل:

- صاحب زه يې په بل چا نه وژنم پخپلو
لاسو يې وژنم.

امير د سپين ږيري د غوسې تر اغېز لاندې
راغى، توکي يې ودرولي، مخامخ هغه ته
وږېد او په ولو يې لاس ورکېښود:

- ولې څه غول يې خوړلي دي؟

- سپين ږيرى له شرمه نور هم ژير
راواوښت، ژبه يې ونېسته، په نيولي غږ يې
وويل:

- خنځير ميري ته لاس وراچولى!

- بابا ته خو ډېر بڼه سرې راته بنکاري هغه
خو ډېر چهار ياب شرعي دی خو په جگړه کې
لکه مرمی داسې خوشي وي.

قومندان بيا ودرېد، په لور آواز يې وويل:
- خو اوس بابا په هغه پسې راغلی.

د دې خبرې په اورېدو هغه چې د سپين
بريري د زوی سرگروپ و، سپين بريري ته له
خايه رانېغ شو:

- بابا څه پرې کوي؟

سپين بريري له غوسې لاسونه وروړل:
- وژنم يې په خپلو لاسونو!

پخپلو لاسونو کلمې ته يې زور ورکړ:

- پخپلو لاسونو يې توتېه توتېه او سيند ته يې
اچوم.

د ده په دې خبره او غضب ټول سرگروپان
ببر او له حيرانتيا په خپلو خايونو کې سرپښ
شول. امير له خايه پورته بيا يې د هغه په ولو
لاس کېښود:

- زه دې د غوسې اور وينم خو بابا هغه به
نه زه وژنم او نه ته.

سپين بريري له غوسې چېغه کړه:

- نو چې نه يې ته وژني او نه زه په چا يې
وژني؟

امير هم غږ لور کړ.

- د ده په څېر په رزيلو او بېشرفه دښمنانو
يې درته وژنم خو مخکې له دې چې هغه
ووژني، ده به د ډېرو مور ډډه کړي وي.

سپين بريري لکه بیده چې وي او هېڅ يې نه
وي اورېدلي بيا امير ته په زاريو شو:

- سوال درته کوم چې خنځير مې لږه کړه،
په دې سپينه بريره زه درسره ټوپک اخلم خو د
خدای روی وگوره د خلکو خولې ته مې مه
وراچوه. ترهغې چې دی مري زه به د خلکو له
پېغورونو وسپېل شم.

د سپين بريري د غوسې او د زوی د مرگ
هوس ناست کسان نور هم هک پک کړل، يوه
دستي وپوښتل:

- دې لعنتي اخر څه کړي!؟

سپين بريري له شرمه سترگې ټيټې واچولې،
رنگ يې تور راواوښت، د هغه په خای لوی
قوماندان په ورو خواب ورکړ:

- له ميرې سره يې په زور زنا کړي!

دې خبر ټول وترهول، ټولو غوړونو ته
لاسونه وروړل او په توبو شول؛ څه شېبه ټول
غلي شول خو لوی قوماندان چې د سپين بريري
د خبرو د اغېز لاندې و، ټولو ته مخ ورواړاوه
او ويې ويل:

- څه واياست؟ سرې په لاس ورکړو؟

هغه چې د سپين بريري سرگروپ و، نېغ
و درېد او د مخالفت آواز يې اوچت کړ:

- نه صاحب.

لوی قوماندان یې علت وپوښت:

ولې؟

امیر یې په اوږه لاس کېښود، بیا په ډاډ ورکولو شو:

هغه ژر د خپل مخالفت پخلی وکړ:

- صاحب هغه داسې زړور مجاهد دی چې د مرمیو په باران کې منډې وهي.

ده لا خبره نه وه خلاصه کړې چې بل تن یې په ننگه وویل:

- صاحب که رښتیا راباندې وایې زموږ اصلي او د کار جنگیالي ټول همداسې پدر ازاره او مادر ازاره دي، که داسې هر یو دومره زر خپلو پلرونو ته وروسپارو داسې سختې جگړې به په چا کوی؟!

لوی قوماندان چې د دوی استدلال ترې وار پار خطا کړ، بیا سپین ږیري ته مخ وروړاوه:

- اورې! دوی ټول رښتیا وایې، نه یوازې زموږ ښه جنگیالي همداسې پدر ازاره او مادر ازاره دي، زموږ د دښمنې غاړې ښه جنگیالي هم له موربه بدتر دي.

سپین ږیری چې د غچ اور سوځاوه لکه په کولمو کې چې یې لمبه تېره راتېره شي، له غوسې ځای په ځای راتاو شو، لار او راغی:

- هغه چې پخپل مور اړ نه دی، د نورو د میندو او خویندو څه پروا لري!

بیا یې بې اختیاره لکه لېونی چې شي په لوړ غږ چېغه کړه:

- ولې د مسلمانانو میندې خویندې پرې بدرنگوی؟

- بس کړه نور بابا درته ومې ویل چې بېغمه شی، ډېر ژر به د بې ننگه د مرگ خبر واوري، هسې هم په اول خط کې دی خو مخکې له دې چې دی مړ شي باید د ځان په شان یو شل حرموني خو راته ووژني.

واړه قوماندان یې په ننگه وویل:

- هو کنه د حرمونو جگړه به په حرمونو گټي!

په دې خبره ټولو په کټ، کټ وخنډل.

لندن، د شپې لس بجې او دېرش د قیقي

د ۲۰۱۳ میلادی کال د دېسمبر ۲۸

شیرچه های کابل

ها و سر و صدای آدم ها بلند است. می رویم همان جا می نشینیم اما یک تن ما ایستاده می ماند. در جستجوی یک چوکی بیکار چشم همه ما سرگردان است که مرد لاغر اندامی با موهای ماش و برنج، چوکی خود را به ما رها می کند و خودش می رود نزدیکتر به میز کرمبورد بازان می نشیند.

دخدار کافی، مثل یک گاومیش جوانه، پر از گوشت و چربی، با سرطاس عرقریز و غبغب فرو افتاده، کنار در ورودی در پشت میزی ایستاده و دستپاک های نمدار را اتومی کشد. نوای موسیقی بی یک دم گسست، بلند است و هر چند گاه بعد یک بار، صدای پیشخدمتی هم چاشنیش می شود: "یک قابلی دبل د مو زیر مادوبالا!"

سه نفر از دور میز روبه روی ما برمی خیزند اما چنان شتابان، انگار خبر یافته باشند که همان دم در زیر میزشان بمبی آماده انفجار است. هرکدام دیگری را عقب می زند تا می رسند در برابر دخدار. هر سه تا دارایی جیب را در دست دارند. صدای پیشخدمتی از دور شنیده می شود: "سه تندوری، هفت چای، دو فانتا!". کشمکش آغاز می شود. "والله گه بتی!...: "نی نمی مانم، نی!" ولی سومی به قید قسم های غلیظ ناموسی، غالب معرکه می شود، حساب همه را تسویه می کند و می روند...

سُکر یک آهنگ خیال انگیز قدیمی از فلم پیاسا، از خود بیخودم ساخته، سبکبال از زمین برم داشته و رهایم کرده در جنگل یادهای جادویی سال های خاک شده جوانیم.

چار همصنف استیم، در نیمه یک روز داغ تابستانی، با گلوهای آماسیده از زنده باد و مرده باد بسیار، صف مظاهره چیان را در سینمای پامیر ترک گفته آمده ایم که بیحالی تن های آفتابزده مان را در جاده مندوی، با خنکای شیرین کافی پروانه معاوضه کنیم. کلانکار جمع ما وکیل "سرخه" است. دم دروازه کافی می گوید: "بچای پدر، خیریت جیبهای تانه بگیرین که گرو نمانیم!"

جیب ها را می پالیم. مجموع دارای ما که از 50 یا 60 افغانی بالاتر می رود، می گوید: "اینالی دگه بیخاریس، شیردل شیردل بالا شوین".

زینه ها را آبپاشی کرده اند. بوی چوب پوسیده و دیوارهای نمدار، به مشام گوارا می آید. دروازه جالیدار را می گشاییم و شیردل شیردل وارد می شویم.

کافی پر از مشتری است. بوی عرق، بوی سگرت، عطر کباب ده سیخه و قابلی ازبیکی در فضا موج می زند. به دور و بر نظر می اندازیم. در یک گوشه سه چوکی به دور یک میز خالی است. یک میز آن سوترش چند آدم روزگم، به دور تخته کرمبورد حلقه زده اند؛ ترق پرق دانه

مردی که چوکیش را به ما رها کرده به میز خالی ما نگاه می کند و دستش را به سویی تکان می دهد، بلند صدا می کند: "چی شدی او بوم! بیا ببی که جوانا چی می خاین" چند لحظه پستر پیشخدمتی شتابان به میز ما می رسد. مگس های میز را کش می گوید. خیل مگس های بیحال، در برابر تفتاد سه بادپکه سققی، در فضا سرگردان می شود. پیشخدمت به سایقه عادت، میز را با صافی چرک سر شانه اش خوب چرب می کند و مثل قاریان دارالحفاظ کوچه پخته فروشی، مینیوی خوردنی ها را با یک نفس، تیز تیز پیشکش می کند: "قابلی، تندوری، کباب، منتو، شیریخ، ژاله، فانتا، چای". کسی می گوید: "چار شیریخ". پیشخدمت می گوید: "سیمگل؟ دبل؟". وکیل سرخه که هم بذله گوست و هم گستاخ، خندیده می گوید: "سیمگل کار نداریم، خانای ما کانکریتیس... چار شیریخ سینگل بیار!"

پیشخدمت چشمان تنگ و چهره بی تکیده دارد. زرنگ و چالاک به نظر می رسد. گوشش را نزدیک دهن سرخه می برد: "چی؟" سرخه می گوید: "چار شیریخ سیببینگل!". وقتی پیشخدمت تبسم می کند، ده ها چین باریک در اطراف چشم هایش خط می اندازد. مثل آهویی خیزان از میان میزها می گذرد و دم دریچه بی که به آشپزخانه باز می شود با آواز بلندی که همه می شنوند صدا می زند: "چار شیریخ سیببینگل پیش مکتبی بجای لغنپران!". چند کله سوی ما دور می خورد. مردی که چوکیش را به ما رها کرده، می خندد، می گوید: "حسین داد که نباشه زنگ کل کافی کر اس. غیاث اللغت تیار اس لامذب".

گرچه میز و چوکی ها کهنه و زمانزده شده اند اما دیوارها را با عکس های تاریخی و یادگاری و قالینچه های منظره دارچنان پر ابهت آراسته اند

که چیزی از گالری ملی ما کم ندارد. بر روی دیوار مقابلم، سه عکس در کنار هم قرار گرفته اند. در یک قاب، پهلوانی شیخ بروت با شکمی اندک پیش برآمده و نگاه پرغرور، گرژی برشانه دارد. در زیر عکس نوشته شده "شیرپنجاب" اما در عکس سومی همین شیر پنجاب از فراز شانه پهلوان ابراهیم، سوی زمین با کله در حال سقوط است. عکس دیگر شاه امان الله را با ملکه ثریا در یکی از کشورهای اروپایی نشان می دهد. یکی از جمع ما می گوید "اگه امان الله ره آرام می ماندن حالی ما مجبور نبودیم که هر روز دست به مظاهره و اعتصاب بزنیم."

یک اندیوال ما که نسیم نام دارد و در کله جنگی های سیاسی مکتب هوادار سیاست چین است، می گوید: "تو اصلاً از طبقات و مبارزه طبقاتی چیزی نمی فامی. تا که حکومت زحمتکشا استقرار پیدا نکنه، جامعه به سعادت نمی رسه. شاه و شاهزاده به مردم خدمت کده نمی تانه...". گپ های ما گاه گرم و جدی می شوند و گاه شوخی می کنیم اما از محور سیاست دور نمی رویم. یک مرد سالخورده که از میز پهلویی به گیهای ما گوش داشته، چوکیش را کمی به جمع ما نزدیک می کند، بی مقدمه می گوید: "شاه امان الله خان که بود اصلاً خوشدار مکتبی بجا و مامورین بود. غمخور غریب و غریبه بود. خودش پای پیاده ده کوچه هامی رفت، زناق دکانداره می گرفت، می گفت، پدرجان! بی تنبان ده پایایت پیچ می خوره کارکده نمی تانی، یک پتلونک بیوش که آهو واری چست و چالاک به کار و غریبیت برسی. یگان جوان کاکه ره که می دید، می گفت، بچیم خوب جوانی داری، مگم بی بودنه نه به درد خودت می خوره نه به درد وطننت. بودنه ره ایلا بتی کمره بسته کو که وطنه جور کنیم. انگریز که

هست، یک ...". نسیم در گپش خیز می زند: "خی چرا آزاد نشدیم؟ چرا آباد نشدیم؟" مرد می گوید: "ملا! ملا!" نسیم از نقش توده ها در ساختمان جامعه نوین گپ می زند. از تسخیر شهرها توسط روستایان انقلابی می گوید، چندین قول مائو را نقل می کند. در جوش سخنرانی او پیشخدمت با پتنوس شیریخ می رسد. کاسه ها را روی میز می گذارد و با همان خنده که صورتش را پرچین ساخته می گوید: "دیدین، عاجل یک نام سرتان ماندم" مکتبی بجای لغتپران! "دق خو نشده باشین ان شا الله؟" نسیم می گوید: "تو برادر ماستی. همه زحمتکشا با هم برادر استن." حسین داد، یک بار سوی میز دخلدار می بیند و باز زود زود می گوید: "نیم عمرمه ده ایران و توران تیر کدیم، صد رقم لیل ونهاره دیدیم، صد رقم کسب و کماله یاد دارم. پنج قران دستمایه که داشته باشم، از خیرات سرت روزانه پنجصد اوغانی ره پیدا گر استم مگم چی کنم که دستم خالیس، سینیم از خاک کنده نمیشه." نسیم تازه دهن باز کرده که چیزی بگوید ولی کسی صدا می کند: "چی شدی او بوم؟" حسین داد بلند چیغ می زند: "اینه پریدم رسیدم" و پتنوس خالی در دست از میان میزها به عمد خود را کج و راست می کند و می دود...

همه می دانیم که نسیم غوره به دل مانده، وکیل به کاسه شیریخ اشاره می کند، می گوید: "بگی بخو که یخ می کنه. گپ هایت سر حسین داد تأثیر کد، نیم مائویزمه امروز ده گوشش خاندی، یک جلسه دیگر که گیرش کنی حسین داد می شه رفیق حسین داد." ما که می خندیم، نسیم می گوید: "کلتان مرتجع استین!"

یک میز آن سوتر چارنفر کله به کله شده اند و روی موضوعی گپ می زنند. سه تایی شان سر و وضع دهاتی دارند اما چارمی آدمی چاق و

دریشی پوش است. در همان هوای گرم، نکتایی بسته و یک کلاه کته گل قره قلی هم بر سر دارد. یک دانه قلم خود رنگ نارنجی را در جیب بالایی کرتی مانده و خاطرجمع با تار گوشه دستپاک، به پاک کاری دندان هایش مشغول است. من نفهمیده ام که منظور مرد مقابلش چیست اما وقتی گپ های او تمام می شود، مرد دریشی پوش می گوید: "حوصله کو، حوصله. عجله کار شیطان اس". مرد دهاتی می گوید: "وکیل صاحب، مه دگه چاره ندارم. زن و بچایم ده میدان خدا ماندن، به کتاب خدا آگه خرچی سماواره داشته باشم. آگه او خویشت اس مام قومت استم. حالی که گپ ده ماکمه رسیده تو چرا پایته پس می کشی؟" وکیل می گوید: "زور قرآنه کس داره؟! هه؟" دهاتی عاجزانه می گوید: "نی قربان قرآن شوم مگم..." وکیل می گوید: "مگم پگم نداره. بانیش که قسم بخوره، قسم ناحق که خورد، دو کف می شه، می ترقه خونش ده گردن خودش." سوی دوتای دیگر می بیند: "هه؟ بد می گم؟" آن دو، سرها را پایین می اندازند. به منظور و مراد وکیل می رسم، دلم به حال مرد دهاتی می سوزد، رویم را از شان دور می دهم.

ترق پرق دانه های کرمبورد بلند است. خودم هم در خانه کرمبورد دارم ولی خوب یاد نگرفته ام. چوکیم را سوی حلقه سیلین ها نزدیک می سازم. دونفر گرم بازی اند. یکی مردی میانه سال است با ریش ناتراشیده خارپشتکی ولی حریفش یک جوانک باریک اندام خوش سیما است. پتلون کاوبای و پیراهنی سیاه آستین کوتاه به تن دارد. موهای پاک و براقش بر شانه هایش پایین آمده. در میان جمع، کمسن ترین همه هموست اما گپ های کلان کلان می زند. حریفش لوشپاک در دست به دانه ها خیره مانده، او می گوید: "آگه

گیمه بردی، یک کلچه صابون کالاشویی بخر، دنیا تیر اس، دمو زیر پل لرزانک، یک حمام بگی." اما حریفش انگار که هیچ نشنیده باشد، خاموشانه دانه خانه می کند. از میز همجوارشان دونفر به تخته خیره مانده اند. هردو پیراهن و تنبان به تن دارند. از چشم های اندک پندیده و چین های غره وی شان پیدا است که اهل ترکستان زمین اند. یکی شان با کلاه قره قلی سورش نرم نرمک خود را پکه می زند و یگان بار که سوی بازیکن جوان می بیند، نگاهش کمی دیر همان جا می باید. چار دندان بالابیش اندک پیش برآمدگی دارد اما هوش اندیوالش به تخته و دانه ها است؛ بازی به نقطه داغی رسیده است. جوان، لوشپاک در دست به دانه ها خیره مانده چرت می زند، از میان سیلین ها کسی می گوید: "وحید بچیم در پچال استی، تاوان بتی که مام خمار خمار یک تخته کرمبول استیم." حریف وحید بار اول است که دهن باز می کند: "غوث الاعظم دستگیرام خلاصش کده نمی تانه." وحید سوی جمعیت می بیند: "بگویی او مسلمانا یک چال خدای په جات." کسی می گوید: "چال گفتن اجازه اس؟" حریف وحید می گوید: "دست کل تان آزاد." مرد ترکستانی کلاه را بر سر می ماند. سرش را سوی تخته پیش می آورد. تبسم محجوبانه پی برلب دارد: "به ما مردمام اجازه اس؟" کله ها همه سویش دور می خورند. وحید می گوید: "وطندار ما سر پیسه زدیم، ببازم صد روپه تاوان می تم... یاد خو داری ان شا الله؟" مرد ترکستانی هنوز هم تبسمش را برلب دارد: "توکل به خدا. یک وخت که یک کم و نوم یاد داشتیم..." با دقت به دانه ها نگاه می کند و می گوید "یک پس پارت ماکم بزن، دو بر دویت خوده مندازه ده خانه، دانای قیدت هم آزاد می شن." وحید یک چرت می زند و باز خوب نشان

می گیرد، سه چار بار سوی دانه و سه چار بار هم به لوشپاک نگاه می کند و پارت می زند. نه تنها دانه یی خانه نمی شود که دانه های قید حریفش هم آزاد می شوند. لوشپاک به دست حریفش رسیده، یک یک دانه ها را خانه می کند، بازی را می برد. گردن را به دو سو پیچ می دهد، شخی های شانه و کمر را می کشد، در چوکی استوار می نشیند، دستش را پیش می برد، انگشت هایش را شورک می دهد: "راه برو بچی خوجه بین که مام رفتنی حمام استم." وحید تخته را بلند می گیرد: "وردار مگر احتیاط کو که خدای ناخواسته از خوشی زاره کفک نشی." حریفش دو قطعه نوت را از زیر تخته می گیرد، می گوید: "پیشانیته مگم واز بگی، اگه کم خرچ باشی بگی باز کدام روز دگه بتی." وحید می گوید: "نی نوشک جانت که اطور می بری." حریفش می گوید: "خی تو که ایقه خوش مامله استی مام دعایت می کنم که ای دلبرمن الهی صد ساله شوی." کسی می گوید: "ها صد ساله شوه که هر روز صد صد روپه ده خلتی تو پرته." وحید پوزخند می زند: "برده نمی تانست، دانایش قید بود مگر عقل مره خدا گرفت که چال وطندار چینکی ره زدم اگه نی خلتی چکه و بردن؟! "مرد ترکستانی که ذاتاً مثل وکیل سرخه ما، سرخه است، از گپ وحید سرختر می شود، با تبسم تلخی می گوید: "چال چینکی صحیح بود مگم انگشتای تو نازک اس، زده نتانستی." وحید می گوید: "دق نشو وطندار، تو چاله دیدی مگر خودت نزدی. ده پشت تخته که بشینی باز مالوم می شه که چال چیس. چیزی که تو گفتی جلت رنگ بود." حریف قبلی وحید که خوب سرحال به نظر می رسد، می گوید: "بیادرم گپ بیراه نمی زنه، چالش خداوراستی طلا واری چال بود مگم تو زده نتانستی" و خطاب به دخلدار، بلند صدا می

کند: «حاجی پدر! خرابته نبینم، پشت سر امو چل اکیلائی احمد ظاهره».

صدای احمد ظاهر که در فضا طنین می اندازد، وحید سر را به گوش یک جوان دیگر نزدیک می سازد و چیزی می گوید. جوان دزدیده به مرد ترکستانی نگاه می کند و هر دوی شان هر زده می خندند. مرد ترکستانی یک بار سوی اندیوال خود می بیند و باز به وحید و می گوید: "ده ما مردم کدام عیب دیدین؟" وحید ابروها را بالا می اندازد: "نی، چرا؟" ترکستانی می گوید: "اگه دلکت بسیار درد کده باشه که امو صدی ره تاوان بتم اگه نی خندای تان سرما مردم خوش نمی خوره." وحید پوزخند می زند: "وطندار، دلم که خنده می کنم یا گریه، دیمو کراسیس. ده پارک زرنگار برو سیل کو که مظاهره چیا عین سر آاحضرت مامد ظاهر شاه خنده می کنن. صدی تام کار ندارم، کته خرچی نکو، شار مسافریس که مفلس نشی." ترکستانی دود کرده، می گوید: "غم مفلسی و بی پولی ما مردمه نخو. دو قالین فروشی لب چمن، به نام بیادرت قواله اس. سنگچل سخی ده هیچ جای بندنمی مانه." و چوکی خود را از جمع سیلین ها به میز کرمبورد نزدیکتر می سازد. وحید خلاف او چوکی خود را کمی از میز به عقب می کشد، شاید فکر کرده که نشود ترکستانی بیعقلی کند، کدام مشت و سیلی وار کند، می گوید: "به خدای حق مالوم که دکان قالین فروشی داری یا قالین فروش شانه گردان استی مگر یک چیزه قبول کو که کرمبوله هیچ یاد نداری." گپش خنده دار نیست اما می بینم که همه هر زده می خندند. ترکستانی سرخ می شود. فکر می کنم در صدد یافتن یک گپ تلخ و پخته است که پاسخ بدهد اما به جای او یک مرد سی و پنج چهل ساله که از جمع کمی دورتر تنها نشسته و چای می خورد، پای ایستاده اش را از چوکی پایین می کند، یک ابرویش بالا می رود:

"بابا! ایقه کتره و کنایه چی به کار؟! یک آدم نابلد و مسافره که گیر می کنین، کلطان جل ماده واری سر ریز میاین. کون سیاه و سفید ده دریای مرغاب خوده مالوم می کنه. تخته پیش روی تان، بشینین بزنین که زور و کمزور تان مالوم شوه." کسی صدا می کند "اصل گپه زدی پالوان، گپ حق سر خود نر نداره".

نشانه پهلوانی مرد یک گردن استوار و یک گوش شکسته چارمغزی است. نگاه مرد ترکستانی از این گوش و گردن آهسته عبور می کند. وحید با پیشانی نه چندان باز، قوطی سگرت و لایترش را از روی میز برمی دارد، به ساعتش نگاه می کند، می گوید: "نا وقت شده، دکانه قلف کده آمدم اگه نی می زدم کتش". مرد ترکستانی می گوید: "بیا اگه دلکت خواسته باشه یک گیم می زنیم، اگه باختی پُل تکسیت ده گردن مه". وحید یک غنچه کلید را از جیب بیرون می کند، بالا بالا می اندازد، می گوید: "یک غراضه گک بقه یی دمو بغل سرک، چشم به راه مه س. مره از رنگ زرد تکسی بدم میایه." ترکستانی می گوید: "البت که موتر داشته باشی، صحیس، مگم دل نداری". آن مرد دیگر ترکستانی که تا این دم گنگ بوده، زبان می یابد، کوتاه می گوید: "میده بچه س". وحید ابروها را درهم می کند: "میده بچه نیستم تاغه جان، ده دان مار که تُف کنم، پوست مندازه. گپ تلخ نزن که تلختر مشنوی". ترکستانی رو سوی پهلوان می کند: "اندیوالم کدام گپ بد زد؟ کل ما و شما یک وخت میده بچه نبودیم؟!". پهلوان یک زهرخند می زند و بر پیشخدمتی صدا می کند که یک چای سبز هیلدار بیارد. وحید دست به جیب می برد، پول هایش را بیرون می کند، روی تخته می گذارد، می گوید: "وطندار، کرمبولتام ندیدیم، یک قیدی بتی کل دارایی جیب مه کنت می زنم. داری تاوان؟!". ترکستانی لبخند می زند: "یگان ده تومن

بیست تومن ده جیب ما مردمام پیدا میشه. بیسته پوره کو، یام تاوانت". بستۀ سنگین پولش را بیرون می کشد و بر تخته می گذارد. وحید پول خود را زود از روی تخته برمی دارد، می گوید: "تو چی رقم جوان استی که یک قیدی نمیتی، کل کافی رام ده سر ور داشتی که قهرمان استم." کسی صدا می کند: "وحید بچیم بزن که اگه بُردی پنج صد مام شریکت". همه می خندند، هردو ترکستانی هم در خنده شریک می شوند. فکر می کنم که حالا در آن جمع ناشناخته، زیاد احساس بیگانگی نمی کنند چون با دل جمع رو به پهلوان می گوید: "بد می گم؟! بیسته پوره کنه". وحید از جا بلند می شود، دکمه های باز پیراهنش را می بندد، در همان دمی که آماده رفتن است، صدای خندۀ پهلوان برمی خیزد: "برو که همی رفتن به فایدیت اس". وحید می گوید: "یک قیدی بته یک هزاری ره کتس می زنم". ترکستانی دو قطعه نوت پنج صدی را از میان پول هایش جدا می کند و روی تخته می اندازد: "بیسته پوره کو، یام تاوانت": "یک قیدی بتی". ترکستانی می گوید: "بیسته پوره کو، قیدی نمیتم، مه قسمی ستم، از اندیوالم پرسان کو". وحید می گوید: "یک قیدی بتی اینی تاوانت" و یک هزاری را روی تخته می اندازد. ترکستانی می گوید: "بیسته پوره کو". "قیدی نمیتی؟" "نی، بیسته پوره کو" وحید دل و نادل به جمعیت نگاه می کند. کسی می گوید: "چی چرت می زنی؟! فکر کو که یک دو متر کشمیره ره موش خورد. حاجی به دار بالایت نخات کد". وحید سوی ترکستانی می بیند: "قیدی نمیتی؟": "نی بیسته پوره کو". وحید می گوید: زدیم!"

پول را زیر تخته می گذارند. رو به روی هم قرار می گیرند. ترکستانی از یک جیب خود لوشپاک پر نقش و نگاری را بیرون می کند و از جیب دیگرش یک بوتلک بورکس را. تخته و نوک

انگشتان خود را بورکس می زند. لوشپاک را دوسه بار روی تخته چرخ می دهد. کسی می گوید: "ایره میگین کرمبولباز!" مرد ترکستانی تواضع می کند: "نو یاد مردم استیم که ده صفر نبازیم." یک جنجال مختصر بر سر پارت اول برمی خیزد ولی در شیر و خط وحید برنده می شود. لوشپاک را می گیرد و پارت می زند. دانه سپید خانه می شود. به دنبالش چار دانه دیگر را هم خانه می کند اما دانه پنجمش در کنار خانه می ایستد. ترکستانی پارت می زند ولی دانه بی خانه نمی شود. وحید لوشپاک را می گیرد اما زاویه اش خطا می رود. نوبت باز به ترکستانی رسیده. دانه ها را با دقت نگاه می کند. تا هنوز دانه بی خانه نکرده ولی ناراحت هم نیست. پس از نگاهی به این سر و آن سر تخته دو دانه نزدیک به هم را نشانه می گیرد و می گوید: "یی دو تا ره دلوازی می زنم، پس پارتم دانای قید مه آزاد می سازه". وحید خونسر دانه می گوید: "ده خو یا بیداری؟! ترکستانی شات می کند، دانه ها برابر با پیشبینی خانه می شوند، سوی وحید می بیند: "ده بیداری!" وحید سگرتی روشن می کند. ترکستانی همان طوری که چشم به دانه ها دارد، نیشدار می گوید: "یک چایک سبز هیلدار برت فرمایش بتم؟" وحید بلند صدا می کند: "حاجی پدر یک چای سبز هیلدار به حساب سنگچل سخی!"

ترکستانی با مهارت دانه خانه می کند و هفت امتیاز می گیرد. هنگامی که دوباره دانه ها را می چینند، ترکستانی می گوید: "یادت نره شازاده، هفت نمره و پارت بالا". دانه ها را می چینند و ترکستانی پارت می زند، نظم دانه ها برهم می خورد ولی خانه نمی شود. وحید لوشپاک را می گیرد، نگاهش چارسوی تخته را عبور می کند، دستها را به دعا بلند می گیرد: "یا عبدالقادر جیلانی، جواناره نشرمانی!" و پارت می زند. دو دانه خانه می شود. با سرفه یی ساختگی گلو را

صاف می کند: "بیشک که یار جواناستی پیر خانه! شنگ ته از همیالی مالوم کدی". لوشپاک مثل گرگی گرسنه به هر سو که رخ می کند، دانه ها از ترس در خانه ها پنهان می شوند. در چند دقیقه روی تخته از دانه های سپید پاک می شود. وحید سوی ترکستانی می بیند: "سنگچل سخی یادت نره، سیزده نمره و پارت بالا". ترکستانی لعاب دهن را بسیار با مهارت قورت می کند که کسی نفهمد گلویش خشکی کرده است اما می کوشد که بی اعتنا جلوه کند. با دست بر شانه اندیوال خود می زند: "خوده تیار کو که اگه باختم نوبت دیگه از توس". اما او چیزی برای گفتن ندارد. خاموشانه به بازی چشم دوخته و چار دندان برآمده اش هم با حیرت به تخته نگاه می کنند.

وحید دانه ها را می چیند و پارت می زند. از قضا یک دانه سیاه خانه می شود. نرم نرمک زیر لب می خواند: "چشم به راهت، دل به یادت، گریه کردم..." دانه ها پیهم میان خانه ها سرنگون می شوند. هشتمین دانه را چنان با مهارت خانه می کند که نگاههای هردو ترکستانی بی اختیار با هم تلاقی می کنند. وحید آخرین دانه را نشانه رفته ولی ترکستانی دست پیش می برد، دانه را می گیرد و در خانه بی رهایش می کند. این دیگر نشانه تسلیم بی قید و شرط است. وحید می گوید: "هه وطندار! نی که بسیار دلتنگ شدی؟!". ترکستانی با چهره بر افروخته می گوید: "بردی شازاده مگم نوشک جانت که ما مردمه اطور مفتبری کدی". وحید می گوید: "خی اجازه اس که پیسه ره وردارم؟" ترکستانی خاموشانه نگاهش می کند. وحید پول را از زیر تخته بر می دارد. یک نوت را در برابر روشنی بلند می گیرد، پشت و رویش رانگاه می کند: "ناچل نباشه که حالی چارقات تاوان نتم". ترکستانی که تا آن دم سگرت کشیده، حالا دست به جیب می برد، قوطی نسوارش را بیرون می کند و

یک دهن نسوار می زند. وحید می گوید: "کافی عبدل چکری ره خو خوب بلد استی. یگان یک هفته ده روز پیش، یک بیادر خاند مه همونجه یک پنج صد اوغانی مفتبری کده بودی. یک هفته پشتت سرگردان بودم. مفتبری به مفتبری خلاص، اینالی اگه چای می خوری که برت صدا کنم. مگر دق نباش".

ترکستانیها چین های شان را بر شانه می کنند و بی وداع کافی را ترک می گویند.

وحید بلند صدا می کند: "بوم بچیم خوده برسان!" حسین داد دوان دوان می رسد، خود را از کمر خم می کند، دهنش پر خنده و گوشه های چشمش پر چین است، می گوید: "کیا خدمت هی حضور؟" وحید می گوید: "بر کل شیر بچای دور میز یک یک فانتای سرد حاضر کرو" جمعیت که تا آن دم خاموش بوده بر سر گپ می آید، هرکس یکی از حالت های ترکستانی را یاد می کند و می خندند. پهلوان می گوید: "وحید جان راه برو که مام رفتنی استم". وحید می گوید: "یک صدی زیاتر نمیتم که پنج صد بیادر خاند مه دادنی استم".

نسیم به ما می گوید: "بخیزین که بریم". برمی خیزیم. در برابر میز دخلدار که می رسیم کسی از میان جمعیت صدا می کند: "حاجی پدر پیسه نگیری".

دستهای ما به سپاسگزاری بلند می شوند و از زینه ها پایین می رویم. همه را غرق چرت و فکر می یابم. وکیل سرخه به نسیم می گوید: "تیوری مائو هم غلط برآمد، روستاییان شهر ها را تسخیر کده نمیتانن، مفتبری میشن!"

نسیم می گوید: "کل تان مرتجع استین!"

دختری با چوری های تهری !

(داستان کوتاه)

کوچه می گذشت. یکی از معلمان مکتب که از همان محل و دوست من بود گفت که "دولت بیگم" (منظورش همان زن اسب سوار بود)، زن دلاور و فعالی است. عادت های مردانه دارد و در تمام کار های بیرون و درون خانه، خودش رسیدگی می کند. بالای زمین های خود در "شولش دره" خرگاه زده و مال و مواشی خود را هم در همان دره بُرده است. چون امسال قحطی و گرسنگی آمده روزگارش خوب نیست. اگر نه، زن بسیار جوانمرد و سخی است". روز دیگر که از کوچه مکتب ما می گذشت، من و همان معلم "مُلا بای محمد" در کوچه بودیم. نزدیک که آمد، سلام داد و گفت: "آکه ملا! همین معلم صاحبه را یک روز گرفته به ایلاق بیا که شیر برنج برای تان پخته کنم!"

از گپ هایش فهمیدم که نام مرا شنیده و می شناخته است. آکه ملا، سرش را با تایید جنباند و گفت:

"حتما می آییم، حتما" دولت بیگم باز تاکید کرد: "جمعه ی آینده بخیر، مهان مه در شولش دره استین!"

زن میانه سالی سوار بر اسب سفید، هر روز صبح از کوچه مکتب ما با ادای سلامی می گذشت و به نقطه نا معلومی می رفت. چادر سیاه کلانی به دور گردن داشت و پیراهن گلدار می پوشید. من که دهن دروازه مکتب هر روز صبح بخاطر ورود شاگردان می رفتم، آن زن را سوار بر اسب می دیدم. زن سیاه چرده و جذابی بود و هنوز رنگ و بوی جوانی های از دست رفته اش را آدم می توانست در پرتو نور خورشید صبحگاهی تماشا کند. همان سال، سال بسیار بدی بود! قحطی و خشک سالی سختی آمده بود. مردم برای خوردن، لقمه نان خشکی هم نداشتند. بسیاری از خانواده های غریب و فقیر از ولایت های بدخشان، فاریاب و روستاهای تخار، دختران خورد سال و نو جوان خود را به پول کم و مقداری خوراک، به فروش می رسانیدند. حکومت وقت، گندم و دیگر مواد خوراکی در بدل کار را به ولسوالی ها ارسال کرد. اما آن مواد به مردم مستحق رسانیده نشد و همه را ارباب های محل و مامورین حکومتی حیف و میل کردند.

عصر روز ها که می شد، باز هم همان زن را می دیدم که هنگام بازگشت، شتابان از

هفته به آخر رسید و جمعه آمد. ساعت یازده روز بود که آکه ملا به مکتب آمد و گفت:

"یا الله که برویم شیر برنج خوردن به خرگاه دولت بیگم."

پرسیدم:

"تو آنجا را دیده ای و بلد استی؟" گفت:

"مگر می شود من از این قریه باشم و بلد نباشم."

در راه روان شدیم. آکه ملا ضمن صحبت ها گفت:

"دولت بیگم یک دختر جوان به خانه دارد، شوی طلب شده، خواستگار های بسیار دارد اما در انتخاب شوهر، دختر سختگیر است پسر مامایش، افسقال خیرالله خان دیوانه ی او است اما او را نگرفت." و بعد این بیت حافظ را خواند:

گفت آسان گیر بر خود کار ها کز روی طبع سخت می گیرد جهان، بر مردمان سختکوش

از فراز تپه ای که پایین می شدیم، آکه ملا گفت: "هه رسیدیم. همین خرگاه که در میان دره است، از دولت بیگم است." به نظر می رسید که پیش از این اینجا دره سر سیزی برای مواشی بوده اما حالا به اثر خشکسالی، علف ها به سواره های خشک گندم، شباهت داشتند. دولت بیگم و شوهرش حسن بای، منتظر ما بودند. از ما پذیرایی کردند و داخل خرگاه بردند. مقابل خرگاه

دیگدانی دیده می شد که در زیر آن آتش افروخته شده بود و دختری که چادر گل سیبی بسر داشت و چوتی های موهایش مانند ماری بدور گردنش حلقه زده بودند، با کفگیر، چیزی را در دیگ شور می داد. تنها دست هایش را دیدم و شرنگ شرنگ چوری های نقره ای را که سپیدی دست هایش را پوشانیده بود، شنیدم. چای سبز تلخ و میوه های خشک روی دسترخوان گذاشته شده بود. آن را گرم گرم نوشیدیم که خستگی راه رفع شود. دولت بیگم یکبار از جایش بلند شد و صدا کرد:

"راضیه دخترم! آکه نان تیار اس که مه بیایم."

به نظر می رسید "راضیه" همان دختری بود که آکه ملا در راه اوصافش را به من گفته بود. دولت بیگم رفت بیرون و سپس همراه با غوری شیربرنج وارد خرگاه شد. غوری را که روی دسترخوان گذاشت، سر خود را به بیرون دور داد و صدا کرد:

"راضیه دخترم، چای تازه دم شده را هم بیار."

آکه ملا از زیر چشم بمن نگاه کرد و آهسته بگوשמ گفت:

"حالا خود نفری می آید. خوب با چشم خریداری نگاهش کن."

راضیه با چایجوش چای، وارد خرگاه شد سلام داد و چایجوش چای را در گوشه دسترخوان گذاشت. چادر گل سیبی اش را گرد سر و دور بینی اش پیچانیده بود که تنها

چشم های نافذش از دور نمایان می شدند. پیراهن قنایز خرمی با آستین های خامک دوزی شده همراه با چوری های نقره ایی اش دل را از دلخانه ها می بُرد. حسن بای که از زیر چشم متوجه حرکات راضیه بود، کمی ناراحت و عصبانی بنظر می رسید. دولت بیگم گفت:

"راضیه، تو نانت را ده بیرون بخور."

عصر روز شد. من و آکه ملا به مکتب برگشتیم. در راه، ملا پرسید:

"از راضیه خوشتر آمد؟ قد و قامت میگن، همین، زلف و کاکل همین، چشم و ابرو همین، حسن و زیبایی همین! خداوند همینقدر زیبایی را به یک دختر می دهد. راستی که دختر بی مثال است!"

گفتم:

"رویش را درست ندیدم که با چادرش پوشانیده بود. اما چشم و قد و کاکل اش بی نظیر است."

تابستان گذشت و فصل درو حاصلات هم به آخر رسید، اما کسی چیزی از خرمن ها بر نداشتند. فقر و قحطی همچنان بیداد می کرد. من و آکه ملا یکی دو بار دیگر هم به دره رفتیم که راضیه را از نزدیک ببینم مگر مادرش او را به قریه برای کارهای خانه تنها گذاشته بود. در این دو بار دیگر که بی خبر رفته بودیم، دولت بیگم برای مان شیر و قیماق آورد.

خران آمد و روزگار دولت بیگم هم خراب شد. کشت ها حاصل ندادند و حیوانات هم از نبود علوفه و خوراکه از شیر دادن مانده بودند. رخصتی های مکتب ها شروع شده بود و من باید به خانه (به ولایت) خود بر می گشتم. یک روز جمعه پس از نماز، حسن بای به مکتب نزد من آمد و گفت:

"دولت بیگم مادر خوانت گفت که فردا چاشت خانه بیا. حالا ما، ده حویلی هستیم."

فردا چاشت روز، خودم تنها به خانه اش که در پایین قریه بود، رفتم. آن روز، شوربا پخته بودند، شوربای تلخ و تند و با مزه. راضیه آفتابه لگن آورد که دست های خود را بشوییم. همان روز هم چوری های نقره ایی اش شرنگ شرنگ صدا می دادند. از زیر چشم نگاهی بمن انداخت و لبخند شکر باری بر روی لبانش نقش بست. چوتی های مویش را که مانند ماری بالای سینه اش خوابیده بودند، پس شانۀ انداخت و از خانه برآمد. حس کردم که از دو چشم نافذش، دو خط الماس نور به چشم های من خط می کشید. حس کردم که چیزی مانند خون در زیر پوست بدنم جاری شد. نخستین بار بود که راضیه را با چشم خریداری می دیدم و آنچه آکه ملا در وصفش گفته بود را بخاطر می آوردم. شوربا را که خوردیم، گفتم:

"اگر مشکل کمبود غله و خوراک زمستان را دارید، من در خدمت شما هستم." دولت بیگم، لب های تب خال زده اش را به سختی شور داد و گفت:

همان پسر مامایش کردند که هیچگاه او را نمی خواست. (تقدیر، به تدبیر نمی شده است!) اما تا به امروز به همان شرنگ شرنگ چوری های نقره بی می اندیشم و به همان دست های سپیدی که آن چوری ها را حمل می کرد و صدایش را می کشید، به آن چوتی های دراز راضیه که تا کمرش رسیده بودند و به قد و بالا و چشمان نافذ جادوگرش، به همان گمشده ای در سرزمین آرزو هایم می اندیشم. به دولت بیگم و آن اسب سفیدش و آن محبت هایش می اندیشم.

چه درد ناک است به آرزو ها نرسیدن ها!

"خانه ات آباد. اگه بسیار دست مان تنگ شد، گوسفند و گاو داریم که بفروشیم و زندگی کنیم. خدا، کریم و رحیم اس!" هنگام برآمدن از خانه، یک نوت هزار افغانیکی بدست دولت بیگم دادم و گفتم:

"مادر جان! کم هم است بگیرید خواهش می کنم." دولت بیگم گفت:

"منت گذارم معلم صاحب، حاجت نبود."

یکی دو روز بعد من هم رفتم به خانه. تا آمدن سال آینده به مکتب، امیدواری پایان ناپذیری در دلم ریشه کرده بود. آرزو های طلایی را در دلم می پرورانیدم. آرزو هایی که هر انسان، در دلش دارد. اما همان سال اتفاق های بدی در خانواده ما رخداد که مجبور شدم خود را تبدیل نمایم و دیگر بر نگردم. پسان ها شنیدم که راضیه را عروس

مسائل و راه‌های فرار

مساله به تیرگی، آشفتگی و رنج و بدبختی بیشتر می‌انجامد. قبل از هر چیز ما باید نسبت به این موضوع کاملاً روشن باشیم که آیا هدف و نیت مان برای شناخت خود واقعاً عمیق و جدی است، آیا ضرورت‌هایی از تمام مسائل خود را درک می‌کنیم؟ زیرا تنها در صورت جدی بودن و درک ضرورت‌هایی است که می‌توانیم به ریشهٔ مساله برسیم و برخوردی صحیح در رابطه با عامل ایجاد مسائل داشته باشیم.

بدون‌رهایی از مسائل آرامش وجود ندارد؛ حال آن‌که آرامش شرط اصلی مسرت و شادمانی است. و این آرامش فی‌نفسه یک هدف نیست. هنگامی که نسیم از وزیدن باز می‌ایستد آب آن برکه خود به خود آرام است؛ بدین سان با توقف مسائل، ذهن خود به خود آرام است. اما آرامش را نمی‌توان بر ذهن تحمیل نمود، ذهن را نمی‌توان *وادر* به آرامش کرد؛ اگر چنین کنیم آن ذهن یک ذهن مرده است، یک برکهٔ راکد است. در صورتی که ذهن نسبت به حقیقت این موضوع روشن باشد می‌تواند به مشاهدهٔ ریشهٔ مسائل و عامل سازندهٔ آنها بپردازد. مشاهده باید در سکوت باشد، نه بر اساس یک طرح و الگوی از پیش تعیین شده مبتنی بر اصل "لذت و رنج".

"من مسائل عمیق و بیشمار دارم؛ و به نظرم با سعی و تلاش برای رفع شان آنها را عذاب‌آورتر و رنج‌آورتر می‌نمایم. دیگر عقم به جایی نمی‌رسد و نمی‌دانم چه باید کرد. سنگینی گوش هم با این سمعک لعنتی قوز بالا قوز (مصیبتی بالای مصیبت قبلی- م) شده است. چند بچه دارم و شوهری که ترکم کرده. نگران بچه‌هایم هستم و واقعاً به آنها علاقه دارم؛ نمی‌خواهم آنها هم دچار این بدبختی‌هایی بشوند که من شده‌ام."

ما چه اشتیاقی برای یافتن پاسخ مسائل مان داریم! آن قدر مشتاق یافتن پاسخ هستیم که فرصت بررسی خود مساله را نداریم؛ میل یافتن پاسخ، مانع مشاهدهٔ مستقیم خود مساله است، نه پاسخ آن. ممکن است در جستجوی خود پاسخی برای مساله پیدا کنیم ولی مساله همچنان باقی خواهد ماند؛ زیرا پاسخی که ذهن یافته کاملاً بی‌ارتباط با مساله است. جستجوی ما به منظور *فرار* از مساله است، نه حل آن؛ و به این جهت است که حل آن همیشه سطحی است، کیفیت سرهم‌بندی و ماست مالی را دارد. در این صورت هرگز نمی‌توانیم مساله را بشناسیم و درک کنیم. تمام مسائل از یک مأخذ و ریشه سرچشمه می‌گیرند و بدون شناخت این سرچشمه هر نوع تلاش برای حل

اسباب عذاب و شکنجه اند؛ من هم می خواهم مثل هر انسان دیگری خوشبخت باشم."

می دانید، ما دانسته یا ندانسته از درک ضرورت آگاه بودن طفره می رویم، اجتناب می کنیم؛ زیرا نمی خواهیم واقعاً مسایل خود را از دست بدهیم. آخر بدون وجود همین مسایل ما چه هستیم؟! ما ترجیح می دهیم به یک چیز شناخته - هر قدر هم رنج آور باشد- بچسبیم ولی دنبال چیز ناشناخته بی که خدا می داند انسان را به کجا می کشاند و چه بر سر او می آورد نرویم. ما لااقل با خود مسایل آشنا کنیم؛ ولی فکر پی بردن به ریشه و عامل سازنده آنها- که نمی دانیم به کجا می انجامد- هراس شدیدی در ما بر می انگیزد. بدون مشغولیت با دلشوره مسایل، ذهن احساس گمشدگی می کند، انگار وجود ندارد. ذهن به وسیله مسایل تغذیه می شود- خواه مسایل جهانی یا مساله خورد و خوراک، سیاسی یا شخصی، عرفانی یا فلسفی. و به این طریق، مسایل ما را کوچک، سطحی و محدود می کنند. ذهنی که خود را به مسایل جهانی مشغول می دارد و تحلیل می برد همان قدر کوچک است که یک ذهن درگیر به چیزهای روانی، و اندیشه و نگرانی این که در طریق تعالی روحی پیشرفت می کند یا نه.

ذهن بار سنگینی از ترس را- که نتیجه وجود مسایل است- تحمل و در خود حمل می کند فقط برای این که احساس "بودن" نماید. مسایل به تقویت "من" و "مال من" کمک می کنند. بدون مسایل، بدون تلاش حصول- و حتی شکست در حصول- "خود" وجود ندارد.

"ولی شما انتظار یک چیز غیرممکن را دارید! نحوه تربیت ما ذهن مان را عادت داده است به "خوب" و "بد" کردن، به قضاوت، مقایسه، سنجش و گزینش. ذهن ما این گونه شرطی شده است؛ و برای چنین ذهنی مشکل است که موضوع مورد مشاهده را بدون توجیه و نکوهش، و فقط آن گونه که هست نگاه کند. انسان چگونه می تواند خود را از شرطی بودن رها کند و در سکوت به مشاهده پردازد؟"

اگر شما ضرورت مشاهده در سکوت و آگاهی با تمامیت ذهن را برای شناخت درک کنید، حقیقت آن ادراک شما را از زمینه و قالب شرطی خود رها خواهد کرد. تنها زمانی مساله "چگونه"، و جستجوی وسیله خروج از قالب شرطی برای شما مطرح است که ضرورت مشاهده و آگاهی "پاسیو" و انفعالی را مستقیماً درک نکرده اید. حقیقت است که به رهایی می انجامد، نه جستجوی وسیله یا روش یا سیستم. درک این حقیقت که تنها مشاهده در سکوت منجر به شناخت می گردد، ذهن را از توجیه و ملامت فارغ می نماید. شما وقتی با خطر جدی روبرو هستید، نمی پرسید چگونه باید خود را از آن دور نگهداشت. "چگونه" به این جهت برای شما مطرح است که هنوز ضرورت هشیاری و آگاهی یک پارچه را درک نکرده اید. چرا این ضرورت را درک نمی کنید و نمی بینید؟

"می خواهم درک کنم، ولی تا به حال هرگز از این بُعد به موضوع نیندیشده ام. تنها چیزی که می توانم بگویم این است که می خواهم از شر مسایلم خلاص شوم؛ زیرا برای من واقعاً

"ولی بدون "خود" اصلاً انسان چگونه می تواند موجودیت حیات داشته باشد؟ "خود" منشا و محرک تمام حرکت ها است."

تا زمانی که عمل نتیجه میل، خاطره، ترس، و لذت و رنج است؛ (یعنی تا زمانی که این ها محرک عمل هستند) عمل ضرورتاً منجر به تضاد، آشفتگی، تخالف و خصومت می گردد. اعمال ما در تمام زمینه ها منبعث از قالب شرطی و نتیجه آن است؛ واکنش های مان نسبت به رویدادها و قضایای زندگی همیشه ناقص، نامتناسب و نارسا است؛ و این نارسایی لاجرم منجر به تضاد با خود می گردد؛ و تضاد عین مساله است. ساختار و بنیان "خود" بر تضاد است. زیستن بدون تضاد کاملاً ممکن است- تضاد و ستیز ناشی از آزمندی، ناشی از ترس، ناشی از میل موفقیت و غیره. ولی این امکان زمانی وجود دارد که درک و شناخت مان از مساله تضاد و هر مساله دیگر یک درک مستقیم باشد؛ هنگامی که از طریق تجربه مستقیم تضاد مسایل را کشف کنیم و در معرض آگاهی قرار دهیم؛ نه این که ارتباط مان با مساله صرفاً یک ارتباط نظری و تئوریک باشد. زیستن بدون آزمندی زمانی ممکن است که شیوه های "خود" را درک کنیم؛ پیچیدگی های آن را بر آگاهی بازکشاییم.

"شما فکر می کنید علت سنگینی گوش من ممکن است روانی باشد؟- ناشی از ترس ها و سرکوبی ها باشد؟ دکترها به من اطمینان داده اند که از نظر ساختمانی و ارگانیک مساله یی ندارم؛ بنابراین فکر می کنید ضعف شنوایی من قابل علاج باشد؟ من در تمام طول زندگی هرگز صریح و راست نبوده ام؛ همیشه

چیزهایی را در خود پنهان می کرده ام، چیزهایی را سرکوب می کرده ام، هرگز خودرا آن طور که بوده ام یا دلم می خواسته باشم، نشان نداده ام؛ هرگز کاری را به میل واقعی خود انجام نداده ام..."

آخر سرکوبی و کتمان- هم در زمینه های درونی و هم امور برونی- برای ما راحت تر از شناخت است. شناخت کار بسیار دشواری است- مخصوصاً برای کسانی که در کودکی سخت شرطی شده اند. گرچه واپس زدن و پنهان کردن هم کار مشکلی است ولی به صورت یک عادت مکانیکی درمی آید؛ حال آن که شناخت نمی تواند کیفیت عادت و "روتین" پیدا کند؛ زیرا شناخت مستلزم توجه، مراقبت، هشیاری، و به اصطلاح "گوش به زنگ بودن" مستمر است. برای شناخت، انعطاف پذیری، حساسیت و شور و شوقی لازم است که ارتباطی به ادا های سانتیماننتال ندارد. سرکوب کردن نیاز به یک ذهن آگاه و سریع العمل ندارد؛ آسان ترین و در عین حال نابخردانه ترین راه و برخورد و تا کردن با واکنش ها و پاسخ ها است. سرکوب کردن یعنی انطباق با یک ایده و یک قالب و الگو؛ و این علاوه بر آن که به انسان یک ایمنی سطحی می دهد موجب جلب تحسین و احترام نیز می شود. شناخت یک ذهن رهاکننده و آزادکننده است؛ حال آن که سرکوبی منجر به محدودیت، "خود محصوریت" و "خود انزوایی" می گردد. ترس از انواع سلطه ها و عوامل حاکم بر انسان، ترس از نالایمی، ترس از عقاید و قضاوت ها سبب می شود که شخص بنایی از ایدئولوژی به عنوان پناگاه درون خود بسازد و در آن فرو

رود؛ بعد یک مدل و المثنی نظیر همین پناهگاه نیز به وسیله چیزهای مادی و برونی می سازد- مثل فرضاً ثروت و شهرت. ولی این پناهگاه به هر شکلی که باشد منجر به ترس می شود؛ و ترس موجب بدل سازی، تصعید، کنترل و دسپلین می گردد؛ و همه این ها شکل های متفاوت واپس زدن و سرکوب کردن است. ولی چیزی که سرکوب می شود لاجرم باید مفرّی بیابد و به گونه پی متجلی گردد. بسیاری از بیماری های جسمی تجلی همان چیز های سرکوب شده و از عوارض آنها است؛ در بعد روانی هم به اصطلاح خیالاتی شدن و پناه بردن به افکار و نظریات توهمی از عوارض آنها است.

"من متوجه شده ام که هر وقت مجبورم حرف نا خوشایندی بشنوم به این وسیله (۱) پناه می برم- وسیله پی که به من کمک می کند تا به دنیای درون خود بگریزم. و اما بگویید چگونه انسان می تواند خود را از همه چیزهایی که طی سالیان دراز سرکوب گشته اند آزاد نماید؟ آیا این کار وقت زیادی نمی برد؟"

مسأله زمان، و زیر و رو کردن و غربال چیزهای گذشته، یا حتی تجزیه و تحلیل دقیق آنها مطرح نیست؛ موضوع دیدن و درک حقیقت واپس زدن است. از طریق آگاهی یک پارچه و بدون چشم داشت و حصول چیزی است که تمام جریان سرکوبی مستقیماً و یک باره دیده می شود. (۲) اگر ما به دیروز و فردا بیندیشیم نمی توانیم حقیقت سرکوبی را کشف کنیم، جریانات پیچیده آن را بگشاییم و ببینیم، به طور کلی حقیقت چیزی نیست که برای درک آن انسان از کانال زمان بگذرد. حقیقت به دست

آوردنی نیست؛ یا دیده می شود یا نمی شود؛ و دیدن و ادراک آن نیز یک امر تدریجی نیست. اعمال اراده برای آزاد گشتن از جریان سرکوبی مانع درک حقیقت آن می گردد؛ زیرا اراده نتیجه یک میل است- میل مثبت یا منفی- و هنگامی که میل وجود دارد، آگاهی یک پارچه وجود ندارد. میل و آرزو است که منجر به جریان سرکوبی می گردد. و خود همین میل- اگرچه اکنون "اراده" نامیده می شود- هرگز نمی تواند خود را از چیزی آزاد گرداند که خودش خالق و عامل ایجاد آن است.

تجزیه و تحلیل کننده، اگرچه خود را جدا می کند، ولی جزئی از چیزی است که مورد تجزیه و تحلیل قرار دارد. و چون تجزیه و تحلیل کننده به وسیله همان چیزی که مشغول تجزیه و تحلیل آن است شرطی شده، نمی تواند خود را از آن آزاد گرداند، نمی تواند فارغ از آن باشد. بار دیگر تکرار می کنم؛ تنها چیزی که منجر به رهایی می گردد دیدن حقیقت است، نه میل، نه تلاش.

۱. نمی دانم منظور شخص پرسشگر از "وسيله" سمعی است که در گوش دارد یا در تایید حرف های کریشنا مورتی می خواهد بگوید: "از وسیله سرکوبی استفاده می کنم". اگر اشاره اش به سمعک باشد منظورش این است که آن را از گوشم بر می دارم تا حرف های ناخوشایند را نشنوم. م.

۲. **Choice less awareness** یعنی "آگاهی انتخاب نشده"، ولی در این جا از نظر معنا و محتوا منظور نویسنده "آگاهی بدون چشم داشت و انتظار حصول یک چیز است". و البته واضح است که بدون چشم داشت، آگاهی همان "آگاهی انتخاب نشده" است. م.

نالہ
د مرگي لښکري بند پر بند ماتيري
د زلميو د مستی اتن پر زور سو

عزارييله پښه نيولی قدم اخله
چي د جنگ پر نغارو باندي بل اور سو

ماشومانو ته به کومي کيسي يوسي
چي يي قبر د بابا ورته پېغور سو

چي مي ستونی په دعا وو ستړی کړی
خپل وطن خپل يي خښتن سو خپل يي کور سو

نور به نه کوم گيلی له توره بخته
چي زور يار مي له اغيار سره خمسور سو

له اورنگه يي عبرت نه وو اخيستی
د فرنگ پر کهاله ځکه شور ما شور سو

جهاني غزل دي نوی شرنګ اخيستی
له نمرود څخه د کبر جام نسکور سو.

د ۲۰۲۱ کال د مارچ دوه ويشتمه، ويرجينيا

نکيسا

رواق ديده من تا که آشيانه تست

مکن دريغ از اين آمدن که خانه تست

شدم ز دانه خال تو مست و ديوانه

سرود عشق سرودی که محض دانه تست

دلا ز کار تو آنگاه سوزد اين دل من

که شعر داغ تو هم اشک بی بهانه تست

نه من اسير تو گشتم که مرغ هم به هوا

به بوی خال تو و در هوای دانه تست

عبدالباري جهانی

پسرلی سو ژمی ولاری مخ يي تور سو
گل پر خانگه غور بدلې باغ سمسور سو

شالمار به په زلميو هوسپوري
انار گل د ارغنداو پر بگری سپور سو

بيا ناري د يا قربان سوي له کيرديو
بيا د بشکليو پر تنديو اوربل خپور سو

سرود غمگانه

دانه دانه می چکد از بُرش هر شاخه ای
 قطره ای آب بهاری بر تن یک مورچه ای
 مورچه گک در زیر آب جانش به آخر میرسد
 بی محابا پا زند در هر کنار و گوشه ای

مرگ سخت است گرچه یک موری به آن محکوم
 بود

مرگ ختم هر چه است گر آدم است یا مورچه ای

یادم آمد چونکه مادر زیر بار انفجار

داد روح اش را به ایزد در کنار جاده ای

کودکش گریان و نالان می دود چون بسملی

درد بودش دم به دم در هر فغان و ناله ای

این بهاران شاخه بشکسته گشته میهنم

زیر بار غم شده یک ملت و هر لانه ای

غرقه اندر جنگ و نفرت، دست ما هر سو دراز

گاهی بهر صلح و آشتی گه ز بهر پیسه ای

توپ در میدان سیاست های دنیا گشته ایم

دم به دم در پای این و آن و فیل و پشه ای

از نفاق ماست بر ما چون نباشد اعتدال

زورگویی، خود پرستی گشته مود و پیشه ای

این معما سال ها در فکر و ذکر ما بود

لیک، چال آن به دست این و آن همسایه ای

شبی که هست کنار تو این برو دوشم

دلَم به خواب خوش از گرمی فسانه تست

کرامت است هوای تو ای پری پیکر

که سرمه سا نکه از خاک آستانه تست

سرود نغز نکیسا برای تو تنهاست

بغل گشودن من محض آشیانه تست

کامه وال

غزل

ته مضمون یی زه عنوان دمحبت یم
 تصووف یمه عرفان دمحبت یم

گام پرگام دارتقا پرلور روان یم
 قافله یمه کاروان دمحبت یم

په توحید او اعتکاف کی یم پوخ شوی
 زه هم روح یم هم روان دمحبت یم

دلعل او دجوهر خینی کم نه یم
 که را ومی سپیری کان دمحبت یم

لاچا نه یمه لوستلی کتابو کی
 نکل نکل یم داستان دمحبت یم

دنفرت جگری خپلی پرکلونو
 تبری تبری زه افغان دمحبت یم

مرشیدان او درویشان گوته په غابن شول
 زه د دی دور رحمان دمحبت یم

زما مینه عبادت کی کره قبوله
 زه (سری) سرپه گریوان دمحبت یم

تا نسازیم پل میان قوم و خویش این وطن
پشت ملت پل شود از بهر هر بیگانه ای
فرصت امروز را باید غنیمت بر شمرد
تا گذاریم نقطه ختمی به جنگ و چانه ای

20.03.2021

که خاصان باده ها خوردند و رفتند

پښتو :

له مونږ بی زرو بی زروونه لوټ کرل لارل
له سرو شعلو بی نوروونه لوټ کرل لارل

یوه شیبه مل شه عوامو سره
خواصو ډک جامونه گوټ کرل لارل.

کلیوال

حضور حق (د حق شتون)
د علامه اقبال لاهوری رباعیت او د هغوی
پښتو ژباړه.

۱

خوش آن راهی که سامانی نگیرد
دل او پند یاران کم پذیرد
به آه سوز ناکش سینه بکشای
زیک آهش غم صد ساله میرد

پښتو :

د هغه لاروی نه خار چی بی سامان حی
بی له پندو نصحت او له یاران حی
سوو چیغو ته بی خلاص کره د سینی ور
سل کلن غم بی یو آه سره له خان حی

۲

دل ما بی دلان بر دند و رفتند
مثال شعله افسردند و رفتند

بیا یک لحظه با عامان در آمیز

ع.م. زهما

محفل سرود

یاران به دور شمع دل افروز "خوانده شد"
راز و نیازها چه زیبا سروده شد
پیمانها به یاد مهر و وفا سرکشیده شد
هر یک به پای خرمن گل ها چمیده شد
نقش نشاط بر همه دل ها چیره گشت

پیراهن ریا و دلق ملمع دریده شد
پروانه ها به دور شمع شبستان به رقص رفت
شمع هم درون آتش خود آبدیده شد
آن محفل سرود به پایان رسید زود
یاران به هر طرف شد و جانم فسرده شد

14 جنوری 1986، اتریش وینا

نوروز نشین

فلک گردد به گرد نام نوروز
تمام ببلبلان بیدار کردند
دلش را پر کند از نعمت صلح
دهد پایان به جنگ کفر و ایمان
کنز لطف پریشان را همه رام
هر آن خط و حیا لاله از عشق
بجو فرهنگ ما هم رنگ گلها
بس کس مگر با فی در تن مات
در این آئین نشان از عشق داریم
ملک کارش بود گرام نوروز
که دیدار بر کنند از نام نوروز
بپوشش هر که هست انعام نوروز
اگر داند جگانه پیغام نوروز
نسیم صحبت آرام نوروز
ندارد در خیمه ای در شام نوروز
بر آوازش نگره نظام نوروز
که مت است جان باز جام نوروز
از انزود نشین است نام نوروز

قرابده غنی

MAHABBAT

A none periodical magazine published by ADS
(Afghan Dosty Society)
22 Town Field Way, Isleworth, Middlesex, TW7 6TN, UK
Tel: 0044(0)20 88472609 - 0044(0)7956190157
E-mail: mahabbat.dosti@gmail.com
Bank name: Barclays,
Account No: 23541010, Sort Code: 20-70-70, UK
SWIFTBIC BARCGB22- IBAN GB33 2070 70235410 10

بنیادگذار و صاحب امتیاز: انجمن دوستی افغان

تحت نظر بیات تحریر
مدیر مسئول: پایون مانج
بهایی اشتراک یک ساله بریتانیسی پوند سترلینگ. سایر کشورها معادل آن
بهایی کتب شماره ۸ پوند سترلینگ

MAHABAT

March 2021

To Mercy, pity, peace and love all pray

A Periodically Issue

SPRING

بهار